

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. et Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracovala:
Bc. Sylva Vlašicová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Hlohovci 18.3.2012

.....
Bc. Sylva Vlašicová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za obětavý přístup a za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat celé své rodině za trpělivost a morální podporu, kterou mi poskytla během zpracování mé diplomové práce.

Bc. Sylva Vlašicová

Obsah

Úvod	2
1. Práva dítěte	4
1.1 Úmluva o právech dítěte	5
1.2 Listina základních práv a svobod	8
2. Sociálně-právní ochrana dětí	9
2.1 Systém sociálně-právní ochrany dětí	9
2.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí	11
2.3 Komu je určena sociálně-právní ochrana	12
2.4 Zásady sociálně-právní ochrany dětí	13
3. Opatření v systému SPOD	15
3.1 Výchovná opatření	15
3.2 Opatření na ochranu dětí	17
3.3 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti	26
4. Kritéria pro ukládání opatření	31
4.1 Posouzení životní situace dítěte v ČR	31
4.2 Posouzení životní situace dítěte v zahraničí	33
4.3 Zájem a blaho dítěte	36
4.4 Zájem na řádné výchově	37
4.5 Zanedbávání a zneužívání rodičovské zodpovědnosti	38
5. Empirická část	40
5.1 Cíle, úlohy a hypotézy šetření	40
5.2 Analýza a interpretace získaných údajů	42
5.3 Závěry a doporučení pro praxi	55
Závěr	57
Resumé	58
Anotace	59
Seznam literatury a pramenů	60
Seznam příloh	64

Úvod

Téma diplomové práce „Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi“ jsem si zvolila proto, že v současné době se v naší společnosti vyskytuje velké množství problémových rodin. Pod pojmem sociálně-právní ochrana dětí (dále jen SPOD) se především jedná o činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a blaha dítěte a působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí uvnitř rodiny. S narušenými rodinami spolupracují orgány SPOD, které se snaží pomoci nejen dítěti, ale i rodině.

V rámci systému o sociálně-právní ochraně dětí jsou dána kritéria pro ukládání opatření jenom v podobě obecných pojmů, ale uložení konkrétního opatření vyplývá z celé řady znaků daného kritéria. Pracovníci SPOD, kteří spolupracují s problémovou rodinou, rozhodují o uložení opatření v rámci zákona, ale konkrétní naplnění jednotlivých kritérií pro uložení určitého opatření je vyloženě na jejich osobním uvážení. Orgány SPOD tím významně zasahují do života rodiny, která se nachází v obtížné životní situaci. Jedním z úkolů orgánu SPOD je předcházet ukládání opatření, které by nějakým významným způsobem rodinu ovlivnilo. Dalším úkolem SPOD je, aby byla uložena opatření zrušena. Proto je velmi důležité vědět a znát na základě jakých kritérií, znaků a jakým způsobem orgány SPOD ukládají opatření.

Cílem mé diplomové práce je, zda pracovníci sociálně-právní ochrany dětí znají znaky kritéria „zájem a blaho dítěte“ a znaky kritéria „řádna výchova dítěte“, na základě kterých jsou vydávána výchovná opatření v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí. V současné době totiž není nikde dané jasné nastavení vybraných kritérií pro ukládání opatření v systému sociálně-právní ochrany dětí.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, z nichž teoretickou část tvoří první čtyři kapitoly. V první kapitole se věnuji právům dítěte, která vyplývají z Úmluvy o právech dítěte. Druhá kapitola je zaměřena na sociálně-právní ochranu dětí. Třetí kapitola je věnována opatřením v systému SPOD, mezi která patří náhradní rodinná péče, ústavní výchova. A dále se v ní zabývám transformací a sjednocením systému péče o ohrožené děti v České republice. Čtvrtá kapitola je věnována kritériím pro ukládání opatření v systému SPOD.

Pátá – empirická – kapitola je zaměřena na pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, zda jsou jim známy znaky uvedených kritérií. Tato část je zaměřena na to, zda pracovníci sociálně-právní ochrany dětí znají znaky kritérií „zájem a blaho dítěte“ a „řádná výchova dítěte“, které by měly být uplatňovány při ukládání opatření v systému SPOD.

Podnětem pro výběr tématu diplomové práce byla především skutečnost, že již při zpracování bakalářské práce na téma: „Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče“ jsem přemýšlela nad tím, podle jakých kritérií vlastně pracovníci sociálně-právní ochrany dětí posuzují životní situaci dítěte, podle čeho usuzují, že se jedná o nejlepší „zájem a blaho dítěte“, jaké znaky přisuzují termínu „řádná výchova dítěte“. Domnívám se, že obor sociální pedagogika má pro svou transdisciplinární povahu pro dané téma své opodstatnění a zároveň do tohoto tématu zasahuje.

1. Práva dítěte

Dítě, jako každý jiný člověk, má stejné právo jako každý jiný. Práva dítěte jsou platná od osmnácti let, kdy dítě přestává být dítětem. Tato základní práva upravuje Úmluva o právech dítěte, což je konvence platná mezi všemi národy, která stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Ne vždy tomu tak ale bylo.

Do 20. století bylo na děti nahlíženo jako na objekt, který je podřízen absolutní otcovské moci v rodině, která pramenila z dob dávného středověku, kdy s dítětem mohl otec jakkoli manipulovat. Až křesťanství přiznalo dítěti duši a charakter lidské bytosti a současně zakázalo zabíjet děti. Ale i v dalších etapách vývoje lidstva přetrvávala ve vztahu rodiče – děti otcovská moc, ale její intenzita postupně slábla. Práva dětí se stala mezinárodně uznávanými až ve dvacátém století.

V roce 1924 byla v Ženevě přijata Deklarace práv dítěte, tzv. Ženevská deklarace práv dítěte, která zavazovala státy poskytovat všem dětem co nejlepší péči, rozvoj a ochranu, pokud by se dostaly do jakékoli nepříznivé situace. Tato pomoc by měla být dítěti poskytnuta jako prvnímu.¹

V roce 1959 byla Valným shromážděním OSN v New Yorku schválena Deklarace práv dítěte, též známá jako Charta práv dítěte, která se cíleně zaměřovala na prosazování optimálního vývoje každého dítěte a jeho ochrany. Podle této Charty by mělo mít každé dítě zajištěno ke svému plnému rozvoji dostatek lásky a porozumění, především od vlastních rodičů. Pokud tomu tak není, tak by měl stát toto právo náležitě uspokojit. Dále jsou zde ustanovení, která se věnují právům dítěte na ochranu před jakýmkoli zneužíváním, ubližováním, vykořisťováním a zanedbáváním, obchodem s ním a jeho diskriminací. Charta zmiňuje i význam prenatálního, perinatálního a postnatálního období a kvalitní péči o plod a dítě, taktéž i péči o matku před narozením dítěte a po narození dítěte.²

Významným mezníkem ve vývoji mezinárodní spolupráce a ochrany práv dítěte se stalo přijetí Úmluvy o právech dítěte, která byla přijata 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN. Tento dokument přiznává dětem na celém světě plná lidská práva

---

¹ Srov. Dunovský, J. a kol, *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás i ve světě*, GRADA Publishing, a.s., Praha, 2005, str. 15

² Srov. tamtéž str. 16

a zavazuje účastnické státy k právnímu zakotvení těchto základních práv dětí do vlastního zákonodárství a hlavně je zavazuje k jejich naplňování. Tím zavazuje i Českou republiku, která je signatářem této Úmluvy. Zákon č. 104/1991 Sb., úmluva o právech dítěte, vstoupil v platnost 6. února 1991 a postavení Úmluvy je dáno článkem 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, který stanoví, že ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.³

1.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je nejvíce ratifikovaná smlouva o lidských právech v dějinách. Přípravné práce na její znění zahájila na základě předlohy vypracované Polskem v roce 1979 u příležitosti Mezinárodního roku dítěte a 20. výročí Deklarace o právech dítěte pracovní skupina, která byla ustanovena Komisí pro lidská práva OSN za účasti delegátů členských zemí OSN a zástupců specializovaných orgánů, např. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), Mezinárodní organizace práce (ILO), Dětského fondu (UNICEF), Světové zdravotnické organizace (WHO) a řady nevládních organizací. Cílem bylo vypracovat dokument, který měl přispět k překlenutí rozdílů mezi různými zeměmi v různém postavení a různé životní úrovni, ale který by zachovával jejich kulturní, společenské a náboženské odlišnosti.⁴

Úmluva byla jednomyslně přijata na 44. zasedání Valného shromáždění OSN 20. listopadu 1989, (což bylo 30 let po schválení Deklarace o právech dítěte). Česká a Slovenská Federativní Republika podepsala Úmluvu v New Yorku 30. září 1990 a Česká republika je Úmluvou vázána od 1. ledna 1993. Podle čl. 10 Ústavy České republiky je Úmluva bezprostředně závazná a má přednost před zákonem.

Některými zeměmi byla přijata Úmluva s určitými výhradami, což je případ i České republiky, která vztahuje ustanovení, která se týkají práva dítěte znát své rodiče, pouze na případy, kdy nedošlo k trvalému osvojení dítěte nebo k umělému oplodnění.⁵

---

³ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁴ Srov. David, R., *Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. Olomouc: 1999, str. 33

⁵ Srov. tamtéž

Úmluva počítá s tím, že ne všechny smluvní státy mají zdroje potřebné k tomu, aby ihned začaly dodržovat všechna práva, která z ní vyplývají. Ale zavazuje k tomu, aby je uskutečňovaly v maximální možné míře, která odpovídá jejich zdrojům, a také k tomu, aby respektovaly občanská a politická práva. Nejpřesvědčivější tlak na dodržování Úmluvy v jednotlivých zemích je tehdy, když země, které ji ratifikovaly a snaží se ji uskutečňovat, získaly na své rozvojové programy finanční příspěvek světového společenství. Důležitou roli sehrává i postoj veřejnosti a také stanovisko zemí, které se rozhodly tuto peněžní pomoc poskytnout. Úmluva proto svou sílu neodvozuje ani tak ze svého mezinárodně právního postavení, ale z morálního tlaku, přesvědčování a motivace smluvních států.⁶

Úmluva o právech dítěte je svým způsobem jedinečná tím, že podává definici dítěte. Tato definice nemá ale obecnou platnost, ale může být výhradně použita pouze pro účely Úmluvy. Čl. 1 Úmluvy stanoví, že: „*dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jež se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“.⁷

Úmluva zakotvuje práva dítěte ve dvojím smyslu:

- **obecná ustanovení** – ta se týkají zabezpečení práv všech dětí bez rozdílu důležitých pro uspokojení základních potřeb a zájmů,
- **speciální ustanovení** – ta se týkají ochrany dětí ve zvláštních situacích (zvláštní ochrana dětí postižených, dětí se statutem uprchlíka, menšin, apod.).⁸

Vůdčím principem Úmluvy je ve smyslu článku 1 a článku 3 požadavek, aby při všech postupech, která se týkají dětí, tj. každé lidské bytosti, mladší 18let, byl hlavním vodítkem zájem dítěte (bez ohledu na to, zda jde o řízení nebo činnost soudů, zákonodárných či správních orgánů, veřejných či soukromoprávních sociálních zařízení). Státy jsou povinny přijmout veškerá opatření, aby zajistily práva dítěte bez jakékoli diskriminace.⁹

---

⁶ Srov. David, R., *Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. Olomouc: 1999, str. 11-12

⁷ Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

⁸ Srov. Hrušáková, M., *Dítě, rodina, stát (Úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 32

⁹ Srov. tamtéž

Úmluva o právech dítěte obsahuje čtyři základní principy, které pomáhají výkladu jako celku. Mezi tyto principy, které jsou formulovány v člancích 2, 3, 6 a 12, patří zákaz diskriminace, nejlepší zájem dítěte, právo na život, přežití a rozvoj dítěte a názor dítěte:

- **Zákaz diskriminace** – smluvní státy musí zajistit, že všechny děti se mohou těšit právům, která Úmluva obsahuje, a že žádnému dítěti nebudou tato práva odpírána. Všechny děti jsou si rovny bez ohledu na barvu pleti, rasu, pohlaví, náboženství, jazyk, politické či jiné smýšlení, národnost, etnický, sociální původ, majetek, tělesnou nebo duševní nezpůsobilost, rod a jiné postavení dítěte nebo jeho rodičů či zákonných zástupců.
- **Nejlepší zájem dítěte** – státy musejí zajistit, že se při jakékoliv činnosti, která se týká dětí, bude přihlížet k jejich nejlepším zájmům. Týká se všech státních orgánů, parlamentu, soudů, správních úřadů, samosprávných orgánů, veřejných i soukromých sociálních ústavů, škol apod.¹⁰
- **Právo na život přežití a rozvoj dítěte** – článek, který upravuje právo na život, zahrnuje rovněž formulaci o právu na přežití a rozvoj, kterým by mělo být zajištěno v maximální možné míře. Termín rozvoj by v tomto kontextu měl být interpretován v širším smyslu, který zahrnuje kvalitativní rozměr, myslí se jím nejen fyzický rozvoj, ale i rozvoj citový, duševní, sociální, kulturní.
- **Názor dítěte** – děti by měly svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, které se jich týkají. Těmto názorům musí být věnována patřičná pozornost, která odpovídá věku a úrovni dítěte. Znamená to, že dítěti se musí poskytnout možnost, aby bylo slyšeno, a aby se jeho názor bral vážně, a to v jakémkoliv soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká.¹¹

V současné době je stále největší snahou, aby Úmluvu přijalo co nejvíce zemí a hlavně, aby tato smlouva byla dodržována.

---

¹⁰Srov. David, R., *Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a jejich charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. Olomouc: 1999, str. 12-13

¹¹Srov. David, R., *Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a jejich charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. Olomouc: 1999, str. 12-13

1.2 Listina základních práv a svobod

Základní lidská práva a svobody můžeme zařadit mezi veřejná práva, která jsou zaručena Ústavou. Tato základní lidská práva jsou zaručena každé lidské bytosti a jsou sepsány v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky od 16.12.1992, jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.¹²

Listina základních práv a svobod má celkem šest hlav, ve kterých jsou zahrnuty tato lidská práva a svobody:

- **Hlava první** – upravuje obecná ustanovení, ke kterým patří především to, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech, a že tato práva jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná, a že nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.
- **Hlava druhá** – upravuje především to, že každý má právo na život, že lidský život je hoděn ochrany ještě před narozením, že nikdo nesmí být zbaven života. Dále zaručuje nedotknutelnost osoby a jeho soukromí, které může být omezeno jen v případech stanovených zákonem.
- **Hlava třetí** – upravuje práva národnostních a etnických menšin. Mezi ně patří například to, že příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.
- **Hlava čtvrtá** – upravuje hospodářská, sociální a kulturní práva. Mezi tato práva patří například rodičovství a rodina, které jsou pod ochranou zákona, a že je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých. Dále mezi tato práva patří například právo na vzdělání, že každý má svobodnou volbu povolání, že občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a další práva.
- **Hlava pátá** – upravuje právo na soudní a jinou právní ochranu, což znamená, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.
- **Hlava šestá** -upravuje společná ustanovení.¹³

---

¹² Srov. Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

¹³ Srov. tamtéž

2. Sociálně-právní ochrana dětí

Můžeme říci, že práva dítěte a rodiny jsou chráněna a podporována státem, zejména v oblasti ochrany práv dítěte. Obecné vymezení sociálně-právní ochrany dětí je dáno i tím, že ochrana dítěte zahrnuje rozsáhlý soubor práv a oprávněných zájmů dítěte, které jsou upraveny v různých právních předpisech z oblasti rodinného práva, občanského práva, pracovního práva, trestního práva, ale i ve školských, zdravotnických předpisech a dalších.¹⁴

V současné době sociálně-právní ochrana dětí nezahrnuje jen ochranu dětí zanedbávaných, opuštěných, nebo dětí, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, nebo dětí, které mají výrazné výchovné poruchy chování. V současnosti představuje sociálně-právní ochrana dětí řešení velmi složitých situací, ve kterých se děti nacházejí.

2.1 Systém sociálně-právní ochrany dětí

Systém sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD) vychází z Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a z Úmluvy o právech dítěte. Podle čl. 4 Ústavy ČR jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci.

Listina základních práv a svobod (je podle usnesení Předsednictva ČNR ze dne 16.12.1992 i podle čl. 3 Ústavy ČR součástí ústavního pořádku České republiky) upravuje základní lidská práva a svobody, o kterých pojednává obecně, ale také konkrétně reaguje na zvláštní situace.¹⁵

Úmluva o právech dítěte byla přijata 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN. Česká a Slovenská Federativní Republika ji ratifikovala 6. února 1991 a je uveřejněna ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb. Po rozdělení federativního státu se Úmluva o právech dítěte (dále jen Úmluva) stala součástí právního pořádku České republiky. Úmluva připomíná, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy mají být pamětlivy toho, *„že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostřední pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávající že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat*

¹⁴ Srov. Hrušáková, M., Králíčková, Z., *České rodinné právo*: Masarykova univerzita, 2006, str. 360

¹⁵ Srov. Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem a pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm“¹⁶

Dítětem se dle Úmluvy rozumí každá lidská bytost mladší 18 let a zahrnuje ochranu práv občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních, které můžeme rozdělit do čtyř skupin:

- právo na život a přežití (právo na přiměřenou životní úroveň, včetně bydlení, zajištění potravy a zdravotní péče),
- právo na osobní rozvoj (právo na vzdělání, svobodu myšlení a náboženství, právo na přístup k informacím, právo na hru a zábavu),
- právo na ochranu proti všem druhům krutosti, ubližování, vykořisťování, oddělení od rodiny,
- právo na účast (participaci), tj. právo svobodně vyjádřit své názory a mít slovo v záležitostech týkajících se jeho osoby.¹⁷

Jílek uvádí: *„že tyto zásady jsou základními normativními vodítky, která působí na výklad, aplikaci a implementaci ostatních smluvních norem“*.¹⁸

Klíčovým právním předpisem, který konkrétně upravuje problematiku sociálně-právní ochrany dětí je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje SPOD jako:

- ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.¹⁹

---

¹⁶ Zák. č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

¹⁷ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*: ASPI, a.s., Praha, 2006, str. 15-16

¹⁸ Jílek, D. a kol., *Studie o právech dítěte*: Česko-britská o.p.s., Brno-Boskovice, 2011, str. 19

¹⁹ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*: ASPI, a.s., Praha, 2006, str. 15-16

2.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Zákon o SPOD vymezuje okruh orgánů, které zajišťují výkon sociálně-právní ochrany následovně:

- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Dále sociálně-právní ochranu zajišťují také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které mají k výkonu zvláštní pověření a to pouze v rozsahu vydaného pověření.²⁰

Nejvíce povinností v ochraně dětí a pomoci rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dětí, ukládá zákon o sociálně-právní ochraně dětí především obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a obecním úřadům, protože ty mají bezprostřední možnost sledovat ochranu práv dítěte a včas konat potřebná opatření se znalostí problému a místních podmínek.

Komise pro sociálně-právní ochranu dětí je zřizována starostou obce s rozšířenou působností jako zvláštní orgán obce a je určena pouze k výkonu přenesené působnosti na úseku sociálně-právní ochrany dětí. Úkolem této komise je koordinovat výkon sociálně-právní ochrany na území správního obvodu obce s rozšířenou působností, navrhopvat a posuzovat sociálně preventivní programy na ochranu dětí, posuzovat jednotlivé případy provádění sociálně-právní ochrany dětí a vydávat k nim stanoviska.²¹

Do působnosti krajských úřadů mimo kontrolní a metodické činnosti sociálně-právní ochrany dětí patří celý proces zprostředkování náhradní rodinné péče a rozhodování o udělení pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí fyzickými a právnickými osobami.

Do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí patří řešení otázek ochrany dětí ve vztahu k cizině.

---

²⁰ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*: ASPI, a.s., Praha, 2006, str. 15-16

²¹ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*: ASPI, a.s., Praha, 2006, str. 29-32

Zákon o SPOD umožňuje, aby i nestátní subjekty (patří mezi ně nadace, občanská sdružení, církve a jiné právnické a fyzické osoby) vykonávaly na základě pověření krajským úřadem nebo Magistrátem hl. města Prahy určité úkoly v sociálně-právní ochraně dětí.²²

2.3 Komu je určena sociálně-právní ochrana

Sociálně-právní ochrana dětí se poskytuje bezplatně nezletilým dětem, které mají na území našeho státu:

- trvalý pobyt,
- mají podle zákona o pobytu cizinců povolený trvalý pobyt nebo jsou hlášeny k pobytu přesahujícím 90 dnů,
- podaly návrh na zahájení řízení o udělení azylu,
- jsou oprávněny trvale pobývat podle zákona o pobytu cizinců,
- pobývají s rodičem, který požádal Českou republiku o poskytnutí tzv. dočasné ochrany.²³

Zákon o SPOD zaměřuje pozornost především na ty děti, které ji potřebují. Jedná se především o děti:

- jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy,
- které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o dítě mladší 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití,

---

²² Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*: ASPI, a.s., Praha, 2006, str. 29-32

²³ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

- které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte,
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřelé ze spáchání takového činu,²⁴
- které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takovýchto zařízeních trvá déle než 6 měsíců,
- které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami,
- které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

Tato pozornost musí být věnována dětem tehdy, pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou příčinou nepříznivého vývoje dětí.²⁵

2.4 Zásady sociálně-právní ochrany dětí

Část druhá zákona o sociálně-právní ochraně dětí nese stejný název a jedná se o vymezení nejdůležitějších hledisek SPOD a o zakotvení oprávnění dítěte i jeho rodičů. Nejdůležitějším hlediskem SPOD je:

- zájem a blaho dítěte,
- na závadné chování dítěte je každý oprávněn upozornit jeho rodiče,
- každý je oprávněn upozornit orgán SPOD na porušení povinností nebo zneužití práv, která vyplývají z rodičovské zodpovědnosti,
- dítě má možnost požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob, které jsou odpovědné za jeho výchovu,

---

²⁴ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

²⁵ Srov. tamtéž

- dítě má právo pro účely SPOD svobodně vyjadřovat své názory při projednávání všech záležitostí, která se ho týkají, a těm musí být věnována náležitá pozornost,
- rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgán SPOD, státní orgány, které jsou povinny v rozsahu své působnosti, tuto pomoc poskytnout.²⁶

---

²⁶ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

3. Opatření v systému SPOD

Opatření, která jsou ukládána systémem sociálně-právní ochrany dětí, slouží k zabraňování a nápravě nežádoucího jednání dítěte nebo rodičů. Tato opatření můžeme rozdělit na několik skupin. První skupinu tvoří opatření, která může ukládat přímo orgán sociálně-právní ochrany dětí. Druhou skupinu opatření tvoří opatření, která jsou ukládána soudem, a ke kterému dává orgán SPOD pouze podnět. Další skupinu opatření tvoří opatření, která jsou ukládána soudem, a při nichž orgány činné v trestním řízení spolupracují s příslušným orgánem SPOD.²⁷

3.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření, která může orgán sociálně-právní ochrany dětí uložit samostatně bez schválení soudu, jsou upravena v § 43 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o:

- napomenutí,
- dohled,
- omezení.

Tato opatření se ukládají ve správním řízení dětem, rodičům, nebo zákonným zástupcům v případech, vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte. V rámci využití výchovných opatření může obecní úřad i soud uložit rodičům dítěte povinnost navštěvovat odborné poradenské zařízení zaměřené na děti. Pro ukládání všech výchovných opatření je společné kritérium, a to „zájem na řádné výchově dítěte“.²⁸

❖ Napomenutí

Napomenutí je nejmírnější formou výchovných opatření. Ukládá se dětem, rodičům nebo jiným osobám, které narušují řádnou výchovu dítěte. K napomenutí dítěte dochází tehdy, jestliže je dítě ve věku, kdy je schopné si uvědomit důsledky svého nevhodného chování. K napomenutí rodičů dochází tehdy, pokud zanedbali nebo porušili povinnosti, které vyplývají nejen z rodičovské zodpovědnosti, ale i pokud

---

²⁷ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*, Praha: ASPI, a.s., 2006, str. 33-41

²⁸ Srov. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

nedodržují i povinnosti, které jim ukládají jiné právní předpisy. Jiné osoby mohou být napomenuty v těch případech, kdy je zjištěno, že narušují řádnou výchovu dítěte.²⁹

Podle Matouška, se jedná: „o *jednorázový akt, který upozorňuje dítě (případně dospělého) na nežádoucí chování*“³⁰. Napomenutí by mělo vysvětlit, v čem nežádoucí chování spočívalo, ale také by mělo vysvětlit, jak se má dítě nebo dospělý příště chovat, aby se toto nežádoucí chování již neopakovalo.

❖ Dohled

Dohled je nařízen tehdy, pokud se udělená napomenutí minula účinkem, ale může být nařízen i nezávisle na předchozím napomenutí. Dohled nad nezletilými je prováděn ve spolupráci se školou, občanskými sdruženími v místě bydliště nebo pracovištěm nezletilého. Dohled má na starosti orgán sociálně-právní ochrany dětí, který dítě pravidelně sleduje, a to bez případného souhlasu rodičů. Podle Matouška je cílem dohledu: „*soustavnější sledování aktivit dítěte či mladistvého, jehož chování se pohybuje na hranici zákona*“.³¹

❖ Uložení omezení

Uložení omezení by mělo nezletilému zabránit škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména pak návštěvu podniků a zábav, které pro něj nejsou vhodné. Toto opatření se využívá zejména při trestné činnosti mládeže a kromě zákazu podniků a zábav lze také zakázat styk s určitými lidmi, rizikovými skupinami apod. V praxi je toto opatření ukládáno velmi zřídka, protože je téměř vyloučeno sledování jeho dodržování. U tohoto opatření je kromě kritéria „zájmu na řádnou výchovu dítěte“ uplatňováno i kritérium „vlivy škodlivé na výchovu dítěte“.³²

---

²⁹ Srov. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

³⁰ Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 262

³¹ Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 262

³² Srov. Hrušáková, M., Králíčková, Z., *České rodinné právo*: Masarykova univerzita, 2006, str. 366

3.2 Opatření na ochranu dětí

Opatření na ochranu dětí se pojí s pojmem rodičovská zodpovědnost, která zahrnuje práva a povinnosti rodičů v péči o dítě, a to zejména péči o zdraví, tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj. Rodiče dítě zastupují a jsou správci jeho jmění.³³

Podle Matouška jsou rodiče: „*povinni důsledně chránit zájmy dítěte, vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje a používat takových výchovných prostředků, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte, ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dítě, které je schopno vytvořit si vlastní názor a posoudit rozsah opatření, jež se ho týkají, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů.*“³⁴

Tato opatření na ochranu dětí, navrhuje orgán sociálně-právní ochrany dětí, ale uložit je může pouze soud.

❖ Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče je jedním z institutů náhradní rodinné péče. Tuto formu upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v § 45.

Jeho důsledkem je omezení práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti. Hlavním cílem je zajistit dítěti osobní péči, kterou rodiče momentálně nejsou schopni zajistit. Osoba, které se dítě svěruje, musí se svěřením souhlasit. Další podmínkou je, že musí poskytovat záruku zdárné výchovy dítěte.

Soud rozhoduje o svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče v případech, kdy rodiče nejsou momentálně schopni péči o dítě zajistit, ale zároveň existuje zájem na zachování vztahu mezi dítětem a jeho rodiči, neboť se jedná o přechodný stav a rodiče budou později schopni se o dítě znovu řádně starat. Pokud nelze předpokládat obnovení péče rodiče o dítě, soud volí zpravidla svěření dítěte do pěstounské péče nebo do osvojení.³⁵

---

³³ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

³⁴ Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 186

³⁵ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., In Vlašicová, S., *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*, Bakalářská práce, Brno: IMS, 2010 str. 3-4

Soud při svém rozhodování vždy vymezí osobám, kterým dítě do výchovy svěřuje, rozsah jejich práv a povinností k dítěti. Při výběru vhodné osoby dává soud zpravidla přednost příbuznému dítěti, ale může to být i někdo jiný, kdo je dítěti blízký, k němuž má dítě citový vztah. Dítě může být taktéž svěřeno do společné výchovy manželů. Do výchovy jednoho manžela lze dítě svěřit pouze se souhlasem druhého manžela. O svěřeni rozhoduje rozsudkem okresní soud, který je místně příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte. Při rozhodování se musí vycházet i z názoru dítěte, o němž se jedná, pokud je dítě schopné formulovat své názory.³⁶

I když je dítě svěřeno do péče jiné fyzické osoby, rodiče nadále zůstávají zákonnými zástupci dítěte, pokud o zákonném zástupci nebylo rozhodnuto jinak. Jsou omezení ve svých právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, ale mají k dítěti vyživovací povinnost a spravují jeho majetek.³⁷

❖ Osvojení

Osvojení (u nás spíše dříve používaný termín adopce) upravuje Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v hlavě čtvrté. Dítě je při osvojení přijímáno manžely nebo jednotlivci za vlastní, kteří k němu mají stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Veškerá vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinnou osvojením zanikají.

Osvojením vzniká mezi osvojeným dítětem a osvojitelem stejný vztah jako mezi pokrevními rodiči a nezletilými dětmi. Mezi příbuznými osvojitele a osvojence vzniká zároveň příbuzenský vztah. Osvojiteli se tak dostává práv a povinností, které tvoří souhrn rodičovské zodpovědnosti, tj. konkrétních práv a povinností, jež mají rodiče při péči o nezletilé děti, které zahrnují zejména péči o jeho zdraví, o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále při zastupování dítěte a při správě jeho jmění.³⁸

O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí být dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči zájemce, který o dítě pečuje na své náklady. Zákon o rodině rozlišuje dvě základní formy osvojení neboli adopce:

- **Osvojení 1. stupně** – osvojení zrušitelné – toto osvojení může soud v budoucnu z vážných důvodů zrušit jen na návrh osvojence nebo osvojitele. U zrušitelného

³⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., In Vlašicová, S., *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*, Bakalářská práce, Brno: IMS, 2010, str. 4

³⁷ Srov. tamtéž

³⁸ Srov. Matějček, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, str. 13-14

osvojení donedávna platilo, že osvojitelé se nezapisovali do knihy narození příslušné matriky a následně do rodného listu dítěte jako jeho rodiče. Od poloviny roku 2006 platí novela zákona o rodině, která stanovuje, že i u osvojení prostého dochází k zápisu osvojitelů v rodném listě dítěte jako jeho rodičů. V případě zrušení osvojení se obnovují práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou.³⁹

- **Osvojení 2. stupně** – osvojení nezrušitelné – rozhoduje soud jen u dítěte staršího jednoho roku věku – dle § 75 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Nezrušitelně mohou osvojit dítě pouze manželé nebo jeden z manželů, který žije s některým z rodičů dítěte v manželství, nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojitelé dítěte.

Osvojit lze jen dítě právně volné. K tomu je potřeba souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte. Pokud je dítě schopno posoudit dosah osvojení, je třeba i jeho souhlasu. Zákon o rodině rovněž stanoví výjimku, kdy není třeba souhlasu zákonného zástupce, jestliže v průběhu šesti měsíců soustavně neprojevoval opravdový zájem o dítě, nebo po dobu dvou měsíců po narození dítěte o ně neprojevil žádný zájem.⁴⁰

Institut osvojení má velký společenský význam a je v zájmu celé společnosti, aby plnil svou roli, jímž je vznik a fungování řádné rodiny.⁴¹

❖ **Mezinárodní osvojení**

Tato forma náhradní rodinné péče je možným řešením pouze tehdy, když se pro dítě nedaří nalézt náhradní rodinu v zemi původu.

Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která byla přijata v roce 1993 a Česká republika ji ratifikovala v roce 2000. Funkci zprostředkovatele mezinárodního osvojení u nás plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, který dává k tomuto osvojení souhlas. Jeho úkolem je mimo jiné spolupracovat s orgány nebo jinými subjekty, které jsou obdobnou činností prověřeny v cizině. Úřad také zajišťuje informace o tom, do jaké

³⁹ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

⁴⁰ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

⁴¹ Srov. Krausová, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2006, str. 63-65

rodiny dítě v cizině půjde, s možností dodatečného získání informací o rodinném prostředí dítěte, které už u budoucích osvojitelů žije.⁴²

❖ **Pěstounská péče**

Do pěstounské péče svěřuje děti soud a jedná se zejména o děti, jejich výchova nemůže být zajištěna rodiči. Pěstounská péče zajišťuje dítěti chybějící rodinné prostředí. Pěstouni o děti osobně pečují a vykonávají přiměřená práva a povinnosti rodičů. Rodiče ale nadále zůstávají zákonnými zástupci dítěte. Pěstoun má právo dítě zastupovat a spravovat jeho záležitosti v běžných věcech, ale pro důležitá životní rozhodnutí si musí vyžádat souhlas zákonného zástupce dítěte (např. při operaci, při vycestování do zahraničí, při volbě povolání apod.). Pěstounská péče umožňuje přijetí do rodiny těm dětem, které nejsou právně volné.

Do pěstounské péče jsou dále často umísťovány děti s různými zdravotními potížemi, výchovnými obtížemi, děti starší, početnější sourozenecké skupiny a děti jiného etnika. Jejich výchova vyžaduje zvýšenou péči a pozornost. Děti, které žijí v pěstounské péči mohou být v kontaktu se svými biologickými rodiči, pokud ale nestanovil soud jinak. Pokud je soud zbavil rodičovské zodpovědnosti, tak pěstounská péče probíhá bez účasti biologických rodičů.⁴³

V České republice jsou v současnosti využívány tyto druhy pěstounské péče:

- **Individuální pěstounská péče** – ta probíhá v běžném rodinném prostředí. Může se jednat o pěstounskou péči příbuzenskou (zde jsou to především prarodiče) nebo o pěstounskou péči cizí osobou (jedná se o klasickou pěstounskou péči, která je dlouhodobým řešením). Dítě zůstává v kontaktu se svými rodiči, pokud soud nestanoví jinak. Pěstouni mají právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti v běžných věcech. Pokud se ale jedná o důležitá životní rozhodnutí, musí požádat o souhlas zákonného zástupce.⁴⁴

---

⁴² Srov. www.mpsv.cz/cs/7297 - náhradní výchova - cit. 21.2.2012

⁴³ Srov. Průvodce pro náhradní rodinnou péči. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009, str. 2-3

⁴⁴ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., In Vlašicová, S., *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*, Bakalářská práce, Brno: IMS, 2010 str. 11

- **Skupinová pěstounská péče** – ta se na jedné straně děje v „zařízeních pro výkon pěstounské péče“ – to jsou velké pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími třeba 4-6 nebo více přijatými dětmi, a na straně druhé v SOS vesničkách.⁴⁵
- **Pěstounská péče na přechodnou dobu** – ta se objevuje v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí po jeho novelizaci v roce 2006. Jedná se o určitý dočasný pobyt dítěte v pěstounské rodině. Je určena: pro děti, které po určitou dobu nemůže rodič ze závažných důvodů vychovávat; pro děti do doby, kdy je možné získat souhlas biologického rodiče k osvojení; pro děti na dobu, než je vydáno pravomocné rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů k osvojení.⁴⁶

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kterou v prosinci 2011 schválila vláda, přináší řadu změn v oblasti pěstounské péče. Pokud ji schválí parlament, získají od 1.7.2012 pěstouni nárok na podpůrné a doprovodné služby a ve většině případů se jim zároveň zvýší odměna za výkon pěstounské péče. Cílem této novely je vytvoření zákonných podmínek pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním prostředí. Systém by měl být orientován na prevenci ohroženého dítěte a včasná řešení.

Novela také počítá s větším důrazem na prevenci. Zavádí do systému péče ohrožené děti standardy kvality a sjednocuje postupy péče a sociálně-právní ochrany dětí. Zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany dětí budou mít stanovena jasná pravidla pro výkon své činnosti a každý případ se bude posuzovat individuálně, a při kterém budou spolupracovat všechny subjekty.⁴⁷

Pokud dítě nebude moci zůstat ve své rodině, bude nastupovat náhradní rodinná péče, s výjimkou případů, kdy institucionální výchova bude vyhodnocena jako nejlepší řešení v zájmu dítěte.⁴⁸

---

⁴⁵ Srov. Matějček, Z. a kol., *Náhradní rodinná péče*, Praha: Portál s.r.o., 1999, str. 32

⁴⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., In Vlašicová, S., *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*, Bakalářská práce, Brno: IMS, 2010, str. 11-12

⁴⁷ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 1/2012, str. 2

⁴⁸ Srov. tamtéž

Pěstounská péče bude vykonávána na profesionálním základě, podmínky pro její výkon budou stanoveny rozhodnutím, příp. dohodou o výkonu pěstounské péče. Systém příprav a výběru pěstounů by byl sjednocen, bude stanoven minimální rozsah a témata na přípravu pěstounů. Pro ně pak bude připravena k dispozici řada podpůrných a odlehčovacích služeb.⁴⁹

❖ Poručenství

Tento staronový institut vnesla do právní úpravy Zákona o rodině č. 94/1963 Sb., jeho novela z roku 1998. Hlavním společenským účelem tohoto institutu je ochrana nezletilého dítěte pro jeho specifické postavení, kdy nemá plnou způsobilost k právním úkonům s ohledem na svůj věk.⁵⁰

Soud ustanoví dítěti poručníka v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník je povinen soudu podávat zprávy o osobě poručence, zpravidla v ročních intervalech. Jakékoli rozhodnutí poručníka v podstatné záležitosti, která se týká dítěte, vyžaduje schválení soudu. Po skončení poručenství je poručník povinen do dvou měsíců předložit soudu závěrečný účet ze správy poručence.⁵¹

Jestliže to není v rozporu se zájmy dítěte, ustanoví soud poručníkem především toho, koho doporučili rodiče, a pokud nebyl takto nikdo doporučen, soud ustanoví někoho z příbuzných nebo z osob blízkých dítěti nebo jeho rodině, popřípadě jinou fyzickou osobu. Až tehdy, nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Poručenství zaniká: zletilostí poručence, zproštěním poručenství na návrh poručníka soudem, odvoláním poručníka soudem, jestliže se pro výkon funkce poručníka stal nezpůsobilým anebo porušoval své povinnosti.⁵²

---

⁴⁹ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 1/2012, str. 2

⁵⁰ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

⁵¹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., In Vlašicová, S., *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*, Bakalářská práce, Brno: IMS, 2010, str. 6

⁵² Srov. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

❖ Ústavní výchova

Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit z jiných důvodů, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Toto zařízení sociálně-právní ochrany je definováno zákonem o sociálně-právní ochraně, jako zařízení, které poskytuje ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče, nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy. Soud může nařídit i ústavní výchovu tehdy, že tomu nepředcházela žádná jiná výchovná opatření.⁵³

Pokud se ústavní výchova nařizuje, stanoví zákon o rodině zásadu, že náhradní rodinná péče či péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc má přednost před ústavní výchovou.

Ústavní výchova se nařizuje v případě, kdy:

- výchova dítěte je vážně ohrožena,
- výchova dítěte je vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě,
- z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Pokud je ústavní výchova nařízena, je povinností soudu jednou za šest měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit pro dítě náhradní rodinnou péči.⁵⁴

Ústavní výchova zaniká rozhodnutím soudu, jestliže pominuly důvody pro její nařízení a taktéž zaniká nejpozději dnem zletilosti.

Výkon ústavní a ochranné výchovy je upraven v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tato zařízení spadají do kompetence tří různých rezortů, mají různou právní úpravu, jiné systémy financování, odlišné metodické pokyny, odlišné požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci.⁵⁵

---

⁵³ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁵³ Srov. tamtéž

⁵⁴ Srov. tamtéž

⁵⁵ Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

Zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jsou:

- **Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku** – jedná se o zdravotnické zařízení léčebně preventivní péče v rezortu Ministerstva zdravotnictví pečující o děti ve věku do tří let . V tiskové zprávě Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 25.8.2011 se hovoří o tom, že: „*Ministerstvo práce a sociálních věcí provede legislativní kroky vedoucí k tomu, aby bylo k 1.1.2014 stanoveno, že děti do 3 let věku není možno umísťovat do ústavní péče*“.⁵⁶
- **Diagnostický ústav** – školské zařízení, které patří do rezortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Do diagnostického ústavu jsou umísťovány děti po nařízení ústavní výchovy za účelem komplexního vyšetření, na jehož základě jsou pak děti umísťovány do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Diagnostické ústavy se ještě člení podle pohlaví nebo podle věku dítěte.⁵⁷
- **Dětský domov** – školské zařízení, spadá taktéž do rezortu MŠMT. Do dětského domova bývají umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 nejvýše do 18 let nebo do ukončení přípravy na povolání nejvýše do 26 let. Do dětského domova se taktéž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Účelem dětského domova je zajištění péče o děti s nařízenou ústavní výchovou bez závažných poruch chování. Děti, které jsou umístěné v tomto typu dětského domova se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.⁵⁸
- **Dětský domov se školou** – opět školské zařízení, které patří do rezortu MŠMT. Do tohoto typu se umísťují děti zpravidla od 6 let až do ukončení povinné školní docházky. Účelem tohoto dětského domova je zajišťovat péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a mají závažné poruchy chování, které vyžadují pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu výchovně

---

⁵⁶ Srov. www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf cit. 21.2.2012

⁵⁷ Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

⁵⁸ Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

léčebnou péči, nebo se jedná o děti, které mají nařízenou ochrannou výchovu. Tyto děti se vzdělávají ve škole, která je součástí tohoto zařízení.⁵⁹

- **Výchovný ústav** – školské zařízení, spadá do rezortu MŠMT. Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování, a u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do tohoto typu může být umístěno i dítě starší 12 let, které má uloženu ochrannou výchovu a v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. U zvláště závažných poruch chování lze do výchovného ústavu umístit i dítě, které má nařízenou ústavní výchovu, mladší 15 let. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženu ochrannou výchovou.⁶⁰

Školským zařízením pro preventivně výchovnou péči je pak středisko výchovné péče.⁶¹

❖ **Hostitelská péče**

Je formou pomoci dětem, které žijí v ústavní péči, není však institutem náhradní rodinné péče.

Ředitel ústavního zařízení může po předchozím písemném souhlasu, který udělí úřad obce s rozšířenou působností, který je opatrovníkem dítěte, povolit dítěti dočasný pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných osob než u rodičů a příbuzných. Jedná se zpravidla o víkendové nebo prázdninové pobyty. Při této formě péče se nepředpokládá možnost trvalého umístění dítěte v „hostitelské“ rodině.

Příslušný úřad před vydáním souhlasu zkoumá rodinné a sociální prostředí, ve kterém má dítě pobývat. Vyžaduje u krajského úřadu i odborné posouzení osob, které o poskytování „hostitelské péče“ žádají. Pokud je dítě umístěno v ústavním zařízení na základě žádosti svých rodičů či zákonných zástupců, nelze tuto formu pomoci povolit bez jejich písemného souhlasu.

Tato forma pomoci je vhodná především pro ty děti, které dlouhodobě žijí v ústavní péči, jejich osud se nedaří vyřešit návratem do původní rodiny a jejich právní

---

⁵⁹ Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

⁶⁰ Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

⁶¹ Srov. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních

situace jim neumožňuje přejít do náhradní rodinné péče, příp. se pro ně nepodařilo náhradní rodinu nalézt.⁶²

❖ **Ochranná výchova**

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí odkazuje na ochrannou výchovu, ale ta je upravena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, dále jen ZSVM. V tomto zákoně je upraveno řízení ve věcech dětí, které jsou mladší patnácti let, které nejsou trestně odpovědné, ale dopustily se činu jinak trestného.

Ochrannou výchovu tedy uloží soud nezletilému dítěti jako sankci za spáchání trestného činu, který se v těchto případech označuje buď jako „provinění“, nebo jako „čin jinak trestný“, a to podle toho, zda je jeho pachatelem mladistvý, či dítě mladší 15 let.⁶³

Při ukládání opatření na ochranu dětí jsou důležitá kritéria, a to především „závažná překážka pro výkon rodičovské zodpovědnosti“, dále je to „zájem dítěte“, „blaho dítěte“, „závažné zanedbávání rodičovské zodpovědnosti“ nebo „zneužívání rodičovské zodpovědnosti“.

3.3 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti

Dne 19. ledna 2009 projednala vláda na svém zasedání Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy. Tento materiál je krokem v procesu sjednocování systému práce s ohroženými dětmi. Na tomto návrhu se podílelo Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministerstvy školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, vnitra a spravedlnosti, které se v současné době podílí na zařazování dětí do náhradní rodinné péče. Na základě těchto návrhů byl vytvořen **Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009-2011** (dále jen NAP), který byl schválen vládou v červenci 2009.⁶⁴

⁶² Srov. www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html cit. 21.2.2012

⁶³ Srov. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

⁶⁴ Srov. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf> cit. 21.2.2012

❖ Národní akční plán

Národní akční plán vyjmenovává aktivity, které jsou nutné pro zvýšení kvality práce s ohroženými dětmi a rodinami. Transformace systému péče o ohrožené děti má především čtyři základní cíle, kterými jsou:

- ***snížit počet dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče*** – zde by mělo dojít k posílení preventivní složky práce s ohroženým dítětem a rodinou, rozvojem podpůrných služeb pro ohrožené dítě a rodinu, navýšením počtu kvalifikovaných pracovníků, kteří budou ohroženým rodinám pomáhat,
- ***zvýšit životní šance dětí*** – podporovat osobnostní rozvoj dítěte, jeho nadání, rozumové a fyzické schopnosti v co nejširším objemu a zachovávat takovou životní úroveň, která je nezbytná pro jeho duševní, tělesný, mravní a sociální vývoj,
- ***zvýšit kvalitu práce a dostupnost služeb pro ohrožené děti rodiny*** – zde by mělo dojít k ukotvení společných standardů kvality péče o ohrožené děti, nastavení systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v systému péče o ohrožené děti, optimalizaci služeb pro ohrožené děti a rodiny, přenesením důrazu na primární prevenci, která by měla zabránit zbytečnému umístění dětí do ústavní péče,⁶⁵
- ***sjednotit postup pracovníků při řešení konkrétní situace ohroženého dítěte.***⁶⁶

Aby systém péče o ohrožené děti vyhovoval všem požadavkům nejlepšího zájmu dítěte, bude třeba změnit především jeho síť, kvalitu, řízení, financování a legislativu. Tyto změny se týkají všech složek systému a veškeré změny musí přitom probíhat současně a koordinovaně. Koordinátorem mezi resorty bylo stanoveno Ministerstvo práce a sociálních věcí. Transformace systému práce s ohroženými dětmi a rodinami je dlouhodobý proces, a celá jeho realizace bude otázkou několika desítek let. Transformace systému je postavena na třech základních rovinách: na analýze celého systému péče o ohrožené děti a rodiny, na odborné přípravě všech složek systému v nové podobě a na zavádění nových prvků do systému.⁶⁷

---

⁶⁵ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 9/2009, str. 1

⁶⁶ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 9/2009, str. 1

⁶⁷ Srov. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf> cit. 21.2.2012

NAP věnuje velkou pozornost i náhradní rodinné péči. Zvýšením počtu náhradních rodin a jejich specializací by mohlo dojít ke snížení počtu dětí v ústavech všech typů a v ohrožených rodinách. Je třeba zajistit odbornou podporu a doprovázení náhradním rodinám, optimalizovat výběr a přípravu náhradních rodičů a dětí umísťovaných do náhradní rodinné péče, posilovat finanční zajištění náhradních rodin a změnit postoj široké veřejnosti k otázkám přijímání dětí do náhradní rodinné péče. Pěstounská péče by měla být specializovaná s ohledem na individuální potřeby dětí. Mělo by dojít především k rozvoji současné pěstounské péče. Hlavním úkolem NAP i nadále zůstává co nejrychlejší návrat dítěte zpět do původní rodiny.⁶⁸

❖ **Národní strategie ochrany práv dětí – „Právo na dětství“**

Problematika ochrany práv dětí, podpory rodin, náhradní rodinné péče a péče o ohrožené děti je v současné době rozčleněna mezi několika rezorty. Z řady analýz a výzkumů a především z poznatků získaných přímo v praxi vyplývá potřeba provést zásadní reformu tohoto systému, což vlastně bylo podstatou i Národního akčního plánu.

Dne 8. ledna 2012 schválila vláda na svém zasedání **Národní strategii ochrany práv dětí – „Právo na dětství“**. Cílem této strategie je vytvoření takového systému, který zajistí důslednou ochranu práv všech dětí v České republice.⁶⁹

Národní strategie je založena na právech dítěte a definuje základní principy ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Dále obsahuje konkrétní záměry, cíle a aktivity včetně harmonogramu, stanovení odpovědnosti jednotlivých rezortů a způsobu monitoringu a hodnocení. Předpokládá se, že národní strategie bude naplněna v úzké spolupráci vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Vláda přijetím této strategie vyjadřuje svou vůli a otevřenost k intenzivní spolupráci, koordinaci činnosti a sjednocování přístupů příslušných rezortů.⁷⁰

Nový systém ochrany dětí by měl fungovat na základě těchto hlavních principů:

- ***Je plně zaměřen na dítě*** – dítě je v centru dění celého systému. Dítě a jeho prosperita je v popředí zájmu všech zúčastněných osob, které hledají efektivní

⁶⁸ Srov. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf> cit. 21.2.2012

⁶⁹ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 1

⁷⁰ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 5

- ***Respektuje potřeby a vývoj dítěte*** – přijímaná opatření jsou včasným řešením a jsou vždy přiměřená vzhledem k věku a vývojové fázi dítěte.
- ***Sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj*** – přijímaná opatření jsou součástí individuálního plánu pro každé dítě a jeho rodinu. Vychází z posouzení vývojových potřeb dítěte a schopnosti rodičů či jiných pečovatелů reagovat na tyto potřeby.
- ***Umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti nebo věk*** – děti mají zaručenou příležitost dosáhnout nejlepších možných vývojových výsledků bez jakýchkoliv předsudků či překážek a je jim věnována zvýšená pozornost ve vztahu k jejich vzdělávacím a zdravotním potřebám.⁷¹
- ***Zahrnuje do řešení situace děti a rodiny, stejně tak jako celé jejich sociální okolí*** – hlavním cílem tohoto principu je pochopit souvislosti mezi vývojovými potřebami dítěte a schopnostmi a možnostmi rodičů nebo pečovatелů tyto potřeby uspokojovat.
- ***Staví na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa*** – tady je důležité správně identifikovat silné stránky a problémová místa v celkové situaci dítěte, jeho rodiny a prostředí, ve kterém tyto osoby žijí. Jaký dopad má celá situace na zdraví a vývoj dítěte. Uplatňovat vyvážený přístup k dětem a rodinám.
- ***Funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů*** – mezioborová spolupráce ve věci ochrany a podpory dítěte začíná, jakmile je zjištěno, že dítě nebo rodinní příslušníci mají potřeby, které vyžadují podporu či služby nad běžný rámec.⁷²

⁷¹ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 5

⁷² Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 5

- ***Je trvalým a interaktivním procesem*** – ochrana dítěte vyžaduje pochopit, čím ohrožené dítě prochází a přijímáním vhodných opatření představuje trvalý proces, protože tato musí být kontrolována a hodnocena.
- ***Zajišťuje a reviduje opatření a poskytované služby*** – opatření a služby jsou poskytovány a realizovány na základě potřeb dítěte a rodin, tyto jsou pravidelně hodnoceny a přezkoumávány.
- ***Je založen na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech*** – praktická práce s dětmi a rodinami je založena na důkladných odborných úsudcích, které musí být doloženy důkazy, a které vycházejí ze znalostí a zkušeností daného odborníka. Tato rozhodnutí jsou přezkoumávána a bere v potaz i nové informace, které jsou získané v průběhu další práce s dítětem.⁷³

Hlavního cíle Národní strategie ochrany práv dětí bude dosaženo do roku 2018 realizací dílčích cílů: účast dítěte na rozhodovacích procesech, odstranění diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, právo na rodinnou péči a zajištění kvality života pro děti a rodiny.⁷⁴

---

⁷³ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 5

⁷⁴ Srov. Práce a sociální politika – měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, číslo 2/2012, str. 1

4. Kritéria pro ukládání opatření

Zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje ochranu práv dítěte na řádný vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení k obnovení narušených funkcí rodiny. Hlavními hledisky v celém systému sociálně-právní ochrany dětí jsou především „zájem“ a „blaho dítěte“.

4.1 Posouzení životní situace dítěte v ČR

Posouzení životní situace dítěte, jeho rodiny a případně dalších uživatelů sociálních služeb je jednou z nejnáročnějších činností v sociální práci. Navrátil říká: „závažnost posouzení je dána zejména tím, že na jeho výsledku závisí další postup sociálního pracovníka, a tedy i ve značné míře osud osob, které jsou posuzovány“.⁷⁵

Při posuzování situace dítěte hovoří Kovařík zejména o posuzování potřeb dítěte. Ty dělí na:

- **biologické** – čistý vzduch, čistá voda, správná strava, přiměřené teplo, stálé přístřeší a ochrana před škodlivými vlivy (ty jsou pak dále zkoumány na úrovni mikrosociálního a mezosociálního systému),
- **psychické** – potřeba stimulace, potřeba smysluplného světa, potřeba jistoty a bezpečí, potřeba osobní identity, potřeba „otevřené budoucnosti“,
- **zvláštní potřeby**, které vyplývají z odlišnosti dítěte nebo specifika jeho životní situace.⁷⁶

Kovařík také hovoří: „o pomocných modelech pro posuzování situace ohroženého dítěte. Jedná se o dva modely – model „2 x 2 x 5 x 5“ neboli Heredita, prostředí a psychická deprivace a model „3 x 3 x 3 ...“ neboli Tři úrovně učení, tři základní sociální okruhy a tři zdroje rizik“.⁷⁷

---

⁷⁵ Navrátil, P., *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*, In Sociální práce/Sociální práce, č.1/2007, str.81

⁷⁶ Srov. Kovařík, J., *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In Matoušek, O.a kol, *Metody řízení sociální práce*, Praha: Portál,s.r.o., 2003, str. 208-213

⁷⁷ Kovařík, J., *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In Matoušek, O.a kol, *Metody řízení sociální práce*, Praha: Portál,s.r.o., 2003 str. 216-222

První model „2 x 2 x 5 x 5“ neboli Heredita, prostřední a psychická deprivace je zaměřena na posouzení dědičnosti a prostředí, do jaké míry se na vzniku a vývoji ohroženého dítěte podílejí. U psychické deprivace je nutné posoudit, do jaké míry jsou uspokojovány potřeby biologické a potřeby psychické.⁷⁸

U modelu „3 x 3 x 3“ se jedná o posuzování tří úrovní učení, kde se posuzuje rovina sociálních a emočních vztahů, dále rovina vzorů a modelů a rovina poznatků a informací. Dále se posuzují tři základní sociální okruhy – rodina, škola a vrstevníci dítěte, naposledy se posuzují zdroje ohrožení. Tento druhý model považuje Kovařík za vhodný zejména při posuzování celkové situace týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.⁷⁹

Taktéž Matoušek hovoří o základních ukazatelích funkcí rodiny, které by profesionál měl umět zhodnotit. Jedná se o:

- kulturní a hodnotovou orientaci rodiny,
- nasycení základních potřeb jednotlivých členů rodiny (jídlo, ošacení, teplo, bezpečí, hygiena, soukromí),
- stav domácnosti z hlediska potřeb členů rodiny,
- funkčnost rodičovského systému (kvalita vztahu k dětem),
- hodnocení vývoje dětí,
- funkčnost manželského systému,
- vztahy členů rodiny k širšímu příbuzenstvu,
- vztahy k institucím pro rodinu významným (místní úřady, zaměstnavatelé rodičů, školy atd.),
- jiné významné sociální vazby členů rodiny,
- zaměstnání rodičů, jeho perspektiva, pracovní spokojenost,
- materiální zdroje, které má rodina k dispozici, a způsob rozhodování o nich,
- styl komunikace.⁸⁰

---

⁷⁸ Srov. Kovařík, J., *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In Matoušek, O. a kol., *Metody řízení sociální práce*, Praha: Portál, s.r.o., 2003, str. 216-17

⁷⁹ Srov. Kovařík, J., *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In Matoušek, O. a kol., *Metody řízení sociální práce*, Praha: Portál, s.r.o., 2003, str. 216-222

⁸⁰ Matoušek, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, s.r.o., 2003, str. 193

4.2 Posouzení životní situace dítěte v zahraničí

V zahraničí je posuzování životní situace dítěte velmi dobře rozpracováno zejména ve Velké Británii v „Rámci pro posuzování životní situace dětí a rodin v nouzi“. ⁸¹ Tímto programem se zabývá i Vrtbovská, která uvádí že: „se jedná především o hlavní oblasti, které je potřeba blíže popsat, analyzovat a vyhodnotit. To je základem pro další rozhodování“. ⁸²

Obrázek č. 1 – rámec pro posuzování potřeb dětí a jejich rodin. ⁸³

Na základě uvedeného schématu vyplývají tři oblasti, které se při posuzování situace dítěte sledují:

- vývojové potřeby dítěte,
- rodičovské schopnosti,
- rodinné faktory a faktory prostředí. ⁸⁴

⁸¹ Navrátil, P., *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*. In Sociální práce/Sociálna práca, č. 1/2007, str. 80

⁸² Vrtbovská, P., *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: Natama, 2005 str. 15

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Srov. tamtéž

❖ Vývojové potřeby

Při práci s dětmi je důležité vždy dobře porozumět tomu, čeho je konkrétní dítě schopno dosáhnout v jednotlivých stádiích vývoje. Proto se u vývojových potřeb dítěte sledují především tyto oblasti:

- **zdraví** - zdravý růst a vývoj dítěte, zajištění fyzického a psychického blaha dítěte, jaký je vliv genetických faktorů, zda je dítěti zabezpečena odpovídající péče, vhodná strava, pohyb, očkování, zda navštěvuje dítě pravidelně lékaře a u starších dětí je posuzováno, zda jsou jim poskytovány informace, které souvisí se sexualitou a zneužíváním drog,
- **vzdělávání se** - týká se všech oblastí kognitivního vývoje dítěte od narození – zahrnuje příležitost ke hrám a k setkávání s ostatními dětmi, zda má dítě zajištěno přístup ke knihám, zda má možnost osvojovat si různé dovednosti a zájmy, ve kterých by mohlo zažít úspěch, zda je dospělý zaangažován na vzdělávacích aktivitách,
- **emoční vývoj a vývoj chování** – tady se posuzují přiměřené emoční reakce dítěte a reakce v oblasti chování vůči rodičům, vůči okolí, dále se týká charakteristik temperamentu, adaptace na změnu, reakcí na stres a stupně sebekontroly,⁸⁵
- **identita** – zahrnuje pohled dítěte na sebe, hodnocení vlastních schopností,
- **sebeúctu** – zda pozitivně vnímá svoji individualitu, dále jaká je sounáležitost s rodinou, vrstevnickou skupinou a širší společností,
- **rodinné a sociální vztahy** – zde se jedná o vývoj empatie u dětí a jeho schopnosti porozumět potřebám druhých, jsou zde zahrnuty i vztahy s rodiči, sourozenci, kamarády,
- **sociální prezentace** – tato oblast zahrnuje porozumění, jeho chování a vnímání jeho osoby ostatními lidmi
- **schopnost péče o sebe** – zahrnuje dovednost oblékání, stravování, získání sebedůvěry a praktických dovedností, které bude potřebovat při osamostatnění se od rodiny.⁸⁶

---

⁸⁵ Srov. Vrtbovská, P., *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: Natama, 2005, str. 16-17

⁸⁶ Srov. tamtéž

❖ **Rodičovské schopnosti**

Rodičovské schopnosti jsou nezbytné pro zdárný vývoj a zdraví dítěte. Tyto schopnosti mají být posouzeny z hlediska schopnosti zabezpečit:

- ***základní péči*** – zde se posuzuje, zda jsou dítěti zajištěny základní biologické podmínky života,
- ***bezpečí*** – zde se posuzuje, zda je dítěti poskytována ochrana před tělesným a psychickým ohrožením,
- ***citovou vřelost*** – zde se posuzuje naplňování emocionálních potřeb dítěte, zda je ujišťováno o vlastní hodnotě, zda má rodič k dítěti adekvátní fyzický kontakt,
- ***stimulaci*** – tady se jedná o posouzení toho, zda má dítě nezbytný přísun určitého množství, kvality a proměnlivosti podnětů,
- ***vedení a omezení*** – zde se jedná o posouzení výchovného stylu v rodině,
- ***stabilitu*** – posuzuje se stabilní rodinné prostředí, které je nezbytné pro zdravý vývoj dítěte.⁸⁷

❖ **Rodinné faktory a prostředí**

U této oblasti je nutné si uvědomit, že výchova dítěte je ovlivňována nejen rodinou, ale i prostředím, ve kterém se nachází. Tato oblast se proto posuzuje z hlediska:

- ***rodinné historie a fungování rodiny*** – jedná se zejména o strukturu domácnosti, povahu vztahů k sourozencům, rodičům, celkové rysy rodinného života,
- ***širší rodina*** – zde se jedná o posouzení vztahů k dalším příbuzným,
- ***bydlení*** – posuzování toho, jak je zajištěno bydlení a vybavení domácnosti, zda odpovídá potřebám věku a vývoji dítěte,
- ***zaměstnanost*** – posuzuje se, jak zaměstnanost členů rodiny ovlivňuje situaci dítěte,⁸⁸

---

⁸⁷ Srov. Vrtbovská, P., *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: Natama, 2005, str. 17-18

⁸⁸ Srov. tamtéž str. 18-19

- **příjem** – posuzuje se příjem rodiny a její hospodaření,
- **sociální integrace rodiny** – zde se jedná o posuzování širšího sociálního okolí dítěte a jeho vlivu na rodinu a dítě,
- **občanské vybavení** – posouzení toho, zda se v okolí bydliště dítěte nacházejí zdravotní střediska, mateřské školky, školy, obchody, zda je možnost kulturního a sportovního vyžití, městská či meziměstská doprava.⁸⁹

Myslím si, že posuzování životní situace dítěte v České republice a v zahraničí je více méně podobné, že se posuzují jak psychické, biologické, tak i zvláštní potřeby dítěte.

4.3 Zájem a blaho dítěte

Z předchozí podkapitoly vyplynulo několik kritérií, která se berou v potaz při ukládání opatření v systému sociálně-právní ochrany dětí. Mezi tato kritéria patří: „zájem dítěte“, „blaho dítěte“, „zájem na řádné výchově“, „závažné zanedbávání rodičovské zodpovědnosti“, „zneužívání rodičovské zodpovědnosti“.

❖ Zájem dítěte

Úmluva o právech dítěte hovoří o „nejlepším zájmu dítěte“, zdůrazňuje právo dítěte na vývoj v rodinném prostředí, které se považuje za jediné přirozené výchovné prostředí.⁹⁰

Zájmy dítěte by měly stát nad všemi ostatními zájmy a ze strany rodičů a státu by měly být tyto zájmy podporovány. Zájmem dítěte je tedy poskytovat mu plný a harmonický vývoj v rodinném prostředí, plném lásky, štěstí a porozumění. Dle Navrátila je: „zájmem dítěte je jeho řádná výchova, platí zde tedy stejné znaky jako u kritéria „řádná výchova dítěte“ a další znaky, které vycházejí z rodinných a enviromentálních faktorů“⁹¹, mezi které můžeme zařadit:

⁸⁹ Srov. Vrtbovská, P., *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: Natama, 2005, str. 19-20

⁹⁰ Srov. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

⁹¹ Navrátil, P., *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*, In Sociální práce/Sociálna práca, č. 1/2007, str. 83

- struktura domácnosti, povaha vztahů k sourozencům, rodičům a dalším příbuzným, přednosti a obtíže rodičů, rodinná atmosféra,
- přizpůsobení bydlení a vybavení domácnosti potřebám věku a vývoji dítěte,
- zaměstnání rodičů – jestli mají zaměstnání, jaké to má případné dopady pro dítě,
- jaké příjmy má rodina, zda pobírá všechny dávky, na které má nárok, zda příjmy stačí na potřeby dětí,
- možnost navštěvovat sportovní areály, školy, školky, lékaře a jiná místa, která může dítě využít v souvislosti se svými potřebami.⁹²

❖ **Blaho dítěte**

Můžeme říct, že blaho dítěte je právo na „něco“. To znamená, že nepatří do skupiny práv, které dítě chrání, ale dávají mu určitá práva či privilegia. V každé společnosti, která rozvíjí práva občanů a především práva dětí, jsou tato práva souborem určitých hodnot, které daná společnost uznává. U kritéria „blaho dítěte“ se jedná především o hodnoty sociální, morální a politické.⁹³

4.4 Zájem na řádné výchově

Řádná výchova je společným kritériem všech výchovných opatření v systému sociálně právní ochrany dětí. Výchova dítěte, které se má řádně vyvíjet, není možná jinde než v prostředí rodiny.

Kritérium „řádná výchova“ zahrnuje vykonávání funkce rodičů a uspokojování potřeb dítěte. Mezi znaky tohoto kritéria patří:

- čistý vzduch, čistá voda,
- vhodná strava v rodině, ale také ve školní jídelně,
- přiměřené teplo,
- adekvátní zdravotní péče,
- dostatečný pohyb,

⁹² Srov. Navrátil, P., *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*, In Sociální práce/Sociální práca, č. 1/2007, str. 83

⁹³ Srov. Kovařík, J. a kol., *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*, Jihočeská univerzita České Budějovice, 2001, str. 20

- stálé přístřeší,
- ochrana před škodlivými vlivy,
- citový vztah rodičů a dětí,
- ochrana před tělesným ohrožením,
- pohled dítěte na sebe,
- schopnost empatie,
- výchovný styl,
- adaptace na změny,
- charakteristika temperamentu,
- stabilita zázemí a další.⁹⁴

4.5 Zanedbávání a zneužívání rodičovské zodpovědnosti

❖ Zanedbávání rodičovské zodpovědnosti

Podle Matouška je zanedbávání dítěte: „*jakýkoliv druh nedostatku péče, který dítěti způsobuje vážnou újmu*“. Fyzické zanedbávání spočívá v neuspokojování tělesných potřeb – jídlo, teplo, spánek, čistota, psychické zanedbávání spočívá v neuspokojování citových a kognitivních potřeb dítěte. Jedná se zejména o potřeby kladného přijímání a potřeby příslušnosti k určitým lidem a k určitému prostředí. Nejhorším způsobem zanedbání rodičovské zodpovědnosti je ale opuštění dítěte.⁹⁵

❖ Zneužívání rodičovské zodpovědnosti

Zneužíváním rodičovské zodpovědnosti je myšleno jednání konané proti dítěti, tzn. v jeho neprospěch. Mezi ně patří emoční a tělesné týrání.

Při zneužívání rodičovské zodpovědnosti rodiče dítěte dochází ke zneužívání zdraví dítěte, dochází k narušování jeho citového a tělesného vývoje, dochází ke zneužívání při zastupování dítěte a při správě jeho jmění, kdy se rodiče na úkor dítěte obohacují nebo jednají v jeho neprospěch.⁹⁶

---

⁹⁴ Srov. Navrátil, P., *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*, In Sociální práce/Sociální práca, č.1/2007, str.81

⁹⁵ Srov. Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 233-234

⁹⁶ Srov. Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 233-234

Můžeme tedy říci, že kritéria u zanedbávání a zneužívání rodičovské zodpovědnosti jsou shodná a jedná se především o:

- citové týrání dítěte,
- tělesné týrání dítěte,
- nedostatečné vykonávání nebo záměrné narušování znaků řádné výchovy,
- špatné hospodaření s majetkem dítěte a další.⁹⁷

❖ **Syndrom zavrženého rodiče u střídavé péče**

Syndrom zavrženého rodiče je jednou z forem psychického týrání dítěte, které spadá pod syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte, tzv. CAN (Child Abuse and Neglect), a vyznačuje se tím, že dítě je proti jednomu rodiči popuzováno do takové míry, že začne samo aktivně vyvíjet vlastní dynamiku postojů vůči druhému rodiči, že ho nakonec zcela odmítne a zavrhne. Syndrom neexistuje bez rodiče popouzejícího, kterému je dán prostor k psychické manipulaci s dítětem, při které dojde u dítěte ke změně jeho postoje k druhému rodiči, a to mnohdy od velmi pozitivního k naprosto odmítavému.⁹⁸

---

⁹⁷ Srov. Matoušek, O., *Slovník sociální práce*, Portál s.r.o.: Praha, 2003, str. 233-234

⁹⁸ Srov. www.stridavka.cz/syndrom-jako-psychicke-tyrani-ditete.html cit. 21.2.2012

5. Empirická část

5.1 Cíle, úlohy a hypotézy šetření

Empirická část navazuje na část teoretickou. Teoretická část byla zaměřena na sociálně-právní ochranu dětí, na ukládaná opatření pracovníky sociálně-právní ochrany dětí a na kritéria, která se uplatňují při vykonávání sociálně-právní ochrany dětí. Empirická část je proto zaměřena na pracovníky sociálně-právní ochrany dětí.

Byly stanoveny cíle a hypotézy šetření. Byla vybrána výzkumná metoda a nyní získaná data analyzujeme a interpretujeme.

Cíl šetření

Cílem šetření empirické části diplomové práce je zjistit, zda jsou pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí známy znaky kritéria „blaho a zájem dítěte“ a zda jsou jim známy znaky kritéria „řádná výchova dítěte“.

Hypotézy šetření

Na základě určeného cíle jsme si stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č.1:

Pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí jsou známy znaky kritéria „zájem a blaho dítěte“ a znaky kritéria „řádná výchova dítěte“.

Hypotéza č. 2:

Soudy vydávají konečná usnesení o výchovném opatření od podání návrhu orgánem sociálně-právní ochrany dětí do půl roku.

Hypotéza č. 3:

Největší překážkou při vykonávání sociálně-právní ochrany dětí je vysoké administrativní zatížení.

Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří pracovníci sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji.

Metoda šetření

Pro zpracování diplomové práce jsem zvolila kvantitativní metodu výzkumu. „Kvantitativní výzkum je založen na ověřování platnosti teorií s cílem zjistit, zda prediktivní zobecnění teorie je pravdivé“.⁹⁹ Při realizaci šetření jsme použili kvantitativní metodu dotazníku. Dotazník je nejčastěji využívanou metodu hromadného získávání údajů. Jedná se o formu písemného kladení otázek a následné získávání písemných odpovědí.¹⁰⁰ Dotazník se skládal ze 14 otázek. Byly použity otázky uzavřené (bylo možné vybrat pouze jednu z uvedených možností), otázky polootevřené (bylo možné označit více možností) a otázky otevřené (bylo možné napsat svůj názor). Dotazníky byly distribuovány osobně nebo prostřednictvím elektronické komunikace v období měsíce prosince 2011 a ledna 2012.

Distribuce dotazníků nebyla jednoduchá. Jak jsem již uvedla, výzkumný vzorek byl zaměřen na pracovníky SPOD obcí s rozšířenou působností v rámci Jihomoravského kraje.

Vedoucí pracovníci SPOD byli nejdříve osloveni telefonicky, s prosbou o vyplnění dotazníků. Následně se všichni odvolávali na nedostatek času, ale i nedostatek pracovníků na svých odděleních. Nakonec ale byly vyplněné dotazníky vráceny zpět.

---

⁹⁹ Hendl, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 18

¹⁰⁰ Gavora, J., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2001, str. 122

5.2 Analýza a interpretace získaných údajů

V rámci dotazníkového šetření bylo rozdáno a rozesláno celkem 100 dotazníků. Bylo vráceno 53 vyplněných dotazníků. Návratnost dotazníků tedy představuje 53 %.

Otázka č. 1 - Vaše pohlaví

Tabulka č. 1

1. Vaše pohlaví		
Pohlaví	Počet	Procent %
Muž	4	7,5%
Žena	49	92,5%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Šetření tvořilo 53 respondentů a jednalo se o pracovníky sociálně-právní ochrany dětí. Z toho byli 4 muži (7,5 %) a 49 žen (92,5 %). Tato čísla ukazují, že agenda sociálně-právní ochrany dětí je více obsazována ženami, než muži.

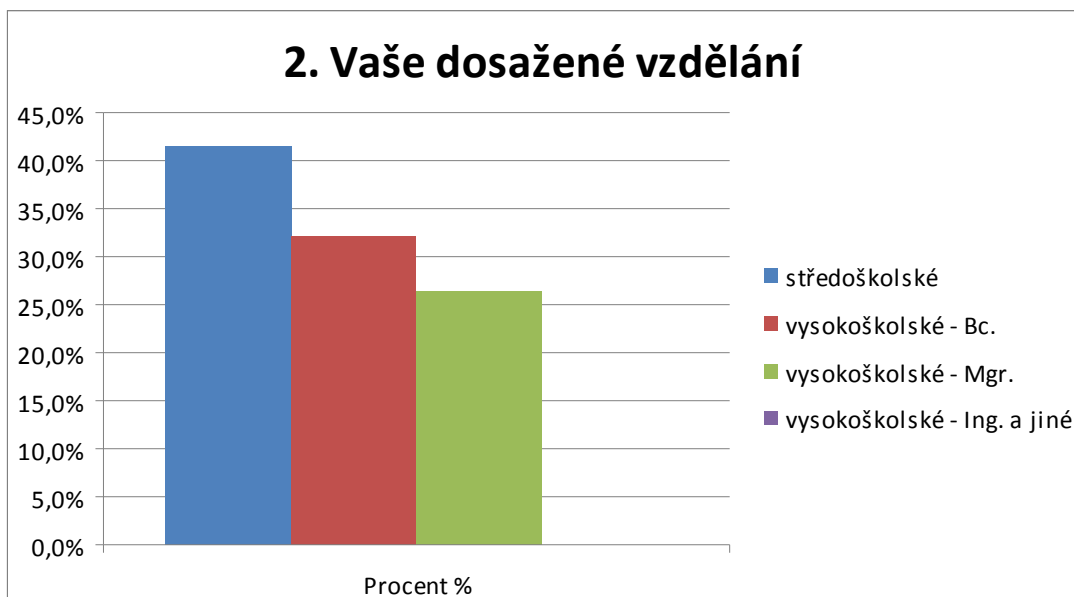
Otázka č. 2 – Vaše dosažené vzdělání

Tabulka č. 2

2. Vaše dosažené vzdělání		
Dosažené vzdělání	Počet	Procent %
středoškolské	22	41,5%
vysokoškolské - Bc.	17	32,1%
vysokoškolské - Mgr.	14	26,4%
vysokoškolské - Ing. a jiné	0	0,0%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 1

Zpracovala: autorka

V otázce jsme zjišťovali dosažené vzdělání u pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. 14 respondentů (26,4 %) má ukončené vysokoškolské vzdělání II. stupně, bakalářský stupeň má ukončeno 17 respondentů (32,1 %) a nejvíce respondentů má ukončeno středoškolské vzdělání, tj. 22 respondentů (41,5 %). Můžeme tedy konstatovat, že úroveň vzdělání pracovníků v oblasti sociálně-právní ochrany je na velmi dobré úrovni.

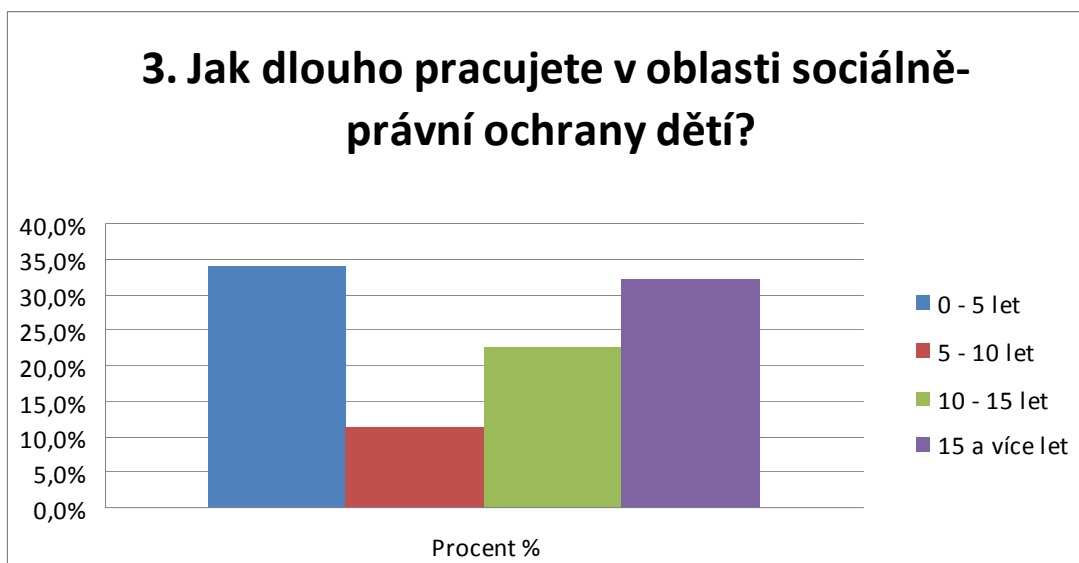
Otázka č. 3 – Jak dlouho pracujete v oblasti sociálně-právní ochrany dětí?

Tabulka č. 3

3. Jak dlouho pracujete v oblasti sociálně-právní ochrany dětí ?		
Délka praxe	Počet	Procent %
0 - 5 let	18	34,0%
5 - 10 let	6	11,3%
10 - 15 let	12	22,6%
15 a více let	17	32,1%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 2

Zpracovala: autorka

Z celkového počtu 53 respondentů pracuje v oblasti sociálně-právní ochrany dětí 0 – 5 let 18 respondentů (34 %). Dále následuje 18 respondentů, kteří pracují v této oblasti 15 a více let (32,1 %). 12 respondentů pracuje v oblasti SPOD 10 – 15 let (22,6 %) a 6 respondentů (11,3 %) pracuje v této oblasti 5 – 10 let.

Tabulka i graf ukazují, že oblasti sociálně-právní ochrany dětí pracují lidé, kteří mají dlouholetou praxi i zkušenosti.

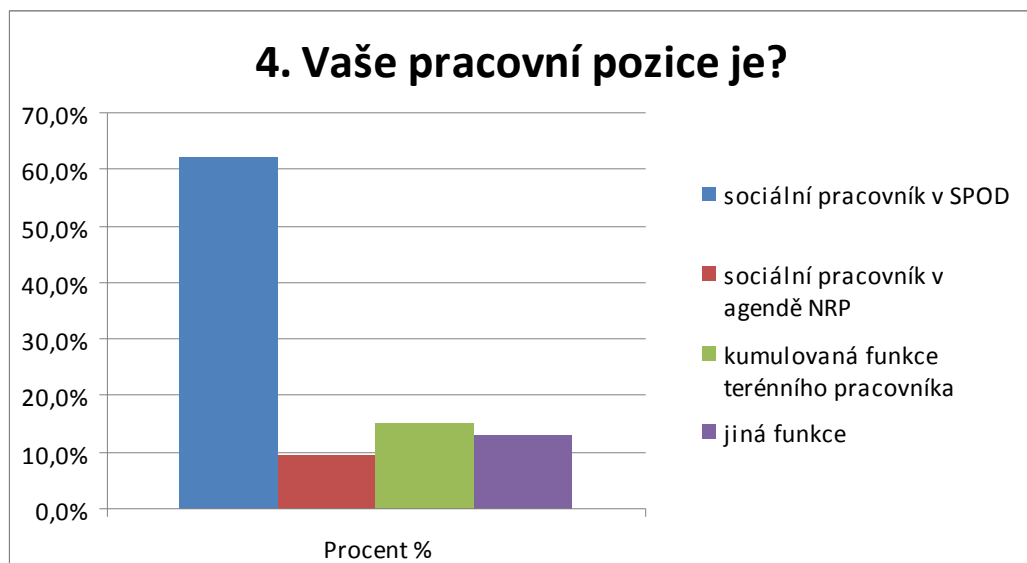
Otázka č. 4 – Vaše pracovní pozice je?

Tabulka č. 4

4. Vaše pracovní pozice je?		
Pozice	Počet	Procent %
sociální pracovník v SPOD	33	62,3%
sociální pracovník v agendě NRP	5	9,4%
kumulovaná funkce terénního pracovníka	8	15,1%
jiná funkce	7	13,2%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 3

Zpracovala: autorka

Jak vyplývá z tabulky i grafu, tak 33 respondentů (62,3 %) pracuje jako sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí, 5 respondentů (9,4 %) se zabývá agendou náhradní rodinné péče, 8 respondentů (15,1 %) se zabývá jak terénním šetřením přímo v rodinách, tak má na starosti i ostatní oblasti sociálně-právní ochrany dětí a 7 pracovníků (13,2 %) má jinou funkci (většinou odpovídali, že se jedná o kurátora pro mládež).

Respondenti se ve značné míře pozastavovali v dotazníku hlavně nad dělením pracovních pozic. Měli jsme za to, že pracovní pozice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí jsou více specifické, a ne že jeden pracovník se zabývá jak sociálně-právní ochranou dětí, tak agendou náhradní rodinné péče a i terénním šetřením.

Otázka č. 5 – Jaké znaky podle Vás obsahuje kritérium „blaho dítěte“?

Tabulka č. 5

5. Jaké znaky podle Vás obsahuje kritérium "BLAHO DÍTĚTE" ?		
Znaky kritéria " Blaho dítěte"	Počet	Procent %
dostatek podnětů, citů, stabilní rodinné prostředí	37	69,8%
upřednostnění zájmů dítěte	1	1,9%
zachování práv dítěte, zdárný vývoj dítěte	4	7,5%
dobrá péče rodičů, možnost vzdělávání, vhodné prostředí, dostatek lásky, finanční zajištění rodiny	2	3,8%
ochrana zdraví, tělesný, citový, rozumný a mravní vývoj, rodičovská zodpovědnost	5	9,4%
komunikace dítěte s rodiči	2	3,8%
nelze definovat - obecný pojem	2	3,8%

Zpracovala: autorka

Jak vyplývá z tabulky č. 5, největší počet respondentů 37, což představuje 69,8 %, uvádí, že znaky, které obsahuje kritérium „blaho dítěte“, jsou dostatek podnětů pro dítě, dostatek citů a stabilní rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. 5 respondentů (9,4 %) si pod znaky, které obsahuje již citované kritérium, představuje ochranu zdraví dítěte, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte a rodičovskou zodpovědnost.

Další skupina respondentů – 4 (7,5 %) – si pod znaky představuje zachování práv dítěte a jeho zdárný vývoj. Další skupinu tvoří 2 (3,8 %) respondenti, kteří si pod znaky kritéria „blaho dítěte“ představují dobrou péči rodičů, možnost vzdělávání dítěte, vhodné prostředí k vývoji dítěte, dostatek lásky rodičů a finanční zajištění rodiny. Stejná skupina respondentů - 2 respondenti (3,8 %) si pod znaky představuje komunikaci dítěte s rodiči a další 2 respondenti (3,8 %) uvedli, že kritérium „blaho dítěte“ nelze definovat, že se jedná o obecný pojem, a že pod znaky tohoto kritéria lze zahrnout cokoli.

Otázka č. 6 – Které znaky kritéria „zájem dítěte“ upřednostňujete při rozhodování o uložení opatření v systému SPOD?

Tabulka č. 6

6. Které znaky kritéria "ZÁJEM DÍTĚTE" upřednostňujete při rozhodování o uložení opatření v systému SPOD?		
Znaky	Počet	Procent %
struktura domácnosti, povaha vztahů k rodičům, sourozencům a dalším příbuzným	49	92,5%
přizpůsobení bydlení a vybavení domácnosti	10	18,9%
zaměstnání rodičů, zda mají zaměstnání	2	3,8%
jaké příjmy má rodina	2	3,8%
zda má rodina možnost návštěv kulturních, sportovních středisek, školy, školky	0	0,0%

Zpracovala: autorka

Z tabulky č. 6 vyplývá, že 49 respondentů, což je 92,5 %, při svém rozhodování o uložení opatření v systému sociálně-právní ochrany dětí upřednostňuje znaky u kritéria „zájem dítěte“ především strukturu domácnosti, povahu vztahů dětí k rodičům, k sourozencům a dalším příbuzným.

Další skupina respondentů – 10 (18,9 %) – upřednostňuje především přizpůsobení bydlení a vybavení domácnosti. Dále 2 respondenti (3,8 %) upřednostňují především to, jaké je zaměstnání rodičů, zda mají vůbec zaměstnání a další 2 respondenti (3,8 %) uvedli, že upřednostňují při rozhodování o uložení opatření především to, jaké příjmy má rodina.

Respondenti v této dotazníkové otázce dále uváděli, že ke znakům kritéria „zájem dítěte“ patří též dobrá správa jmění dítěte.

Otázka č. 7 – Které znaky kritéria „řádná výchova dítěte“ sledujete při rozhodování o uložení výchovného opatření?

Tabulka č. 7

7. Které znaky kritéria "ŘÁDNÁ VÝCHOVA DÍTĚTE" sledujete při rozhodování o uložení VÝCHOVNÉHO OPATŘENÍ?		
Znaky kritéria " řádná výchova dítěte"	Počet	Procent %
psychický a citový vývoj dítěte, kooperace rodiny	34	64,2%
dlouhodobé problémy v rodině, nedostatek péče	4	7,5%
lékařská péče, docházka do školy, školní příprava	5	9,4%
trestná činnost, záškoláctví, drogy, výchovné problémy	9	17,0%
individuální posouzení dle věku dítěte	1	1,9%

Zpracovala: autorka

Z tabulky č. 7 vyplývá, že 34 respondentů, což představuje 64,2 %, sleduje při svém rozhodování o uložení výchovného opatření především psychický a citový vývoj dítěte, jaká je kooperace rodiny. Druhá největší skupina - 9 respondentů (17 %) uvedla, že při rozhodování o uložení výchovného opatření sleduje především to, zda dítě nepáchá trestnou činnost, zda chodí do školy a ne za školu, zda nejsou v rodině výchovné problémy. 5 respondentů (9,4 %) uvedlo, že sledují při svém rozhodování především to, jakou má dítě lékařskou péči, jaká je jeho školní docházka a jaká je jeho příprava na školní vyučování. 4 respondenti (7,5 %) uvedli, že při ukládání výchovného opatření sledují především dlouhodobé problémy v rodině, zda má dítě dostatek péče. Jeden respondent (1,9 %) uvedl, že se jedná o individuální posouzení podle věku dítěte.

Odpovědi respondentů – pracovníků sociálně-právní ochrany dětí – nejsou ale jednotné. Každý pracovník si pod kritériem „řádná výchova dítěte“ představuje něco jiného.

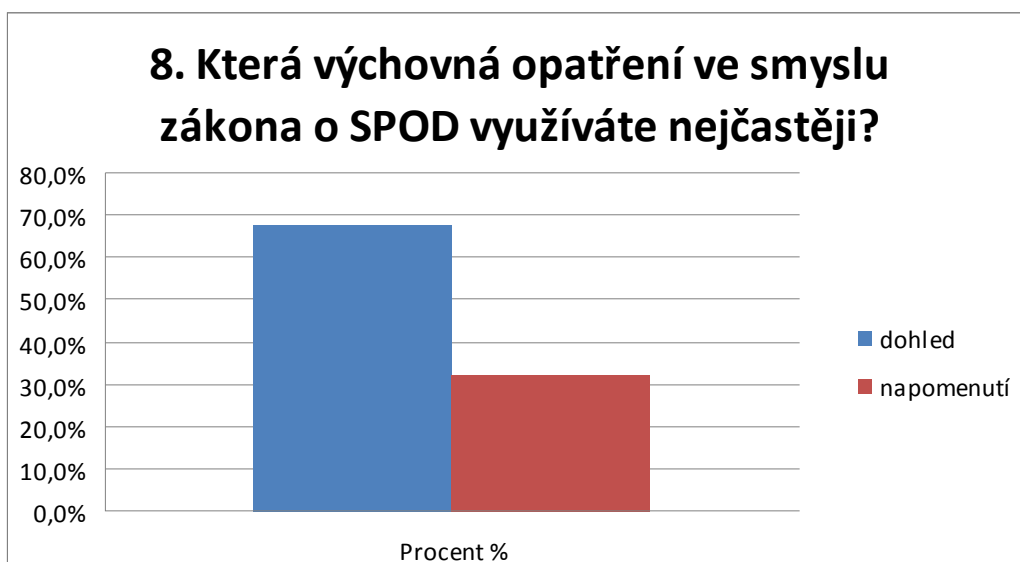
Otázka č. 8 – Která výchovná opatření ve smyslu zákona o SPOD využíváte nejčastěji?

Tabulka č. 8

8. Která výchovná opatření ve smyslu zákona o SPOD využíváte nejčastěji?		
Výchovná opatření	Počet	Procent %
dohled	36	67,9%
napomenutí	17	32,1%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 4

Zpracovala: autorka

Z tabulky č. 8 a grafu č. 4 vyplývá, že 36 respondentů, což je 67,9 % nejčastěji využívá v ukládání výchovného opatření ve smyslu zákona o sociálně-právní ochraně dětí dohledu. 17 respondentů (32,1 %) využívání napomenutí. Z dotazníků ale vyplynulo, že respondenti navrhují tato výchovná opatření prostřednictvím soudu, i když orgány sociálně-právní ochrany mohou tato opatření ukládat sami.

Otázka č. 9 – Které z uvedených subjektů zapojujete do výkonu opatření?

Tabulka č. 9

9. Které z uvedených subjektů zapojujete do výkonu opatření?		
Subjekty	n	Procent %
okresní soud	38	71,7 %
samosprávu	9	17,0 %
školní zařízení	44	83,0 %
zdravotnické zařízení- lékaře	34	64 %
speciálně výchovné zařízení	29	54,7 %
pedagogicko- psychologické poradny	31	58,4 %

Zpracovala: autorka

Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí měli možnost určit více složek, které zapojují do výkonu ukládaných opatření, proto jejich počet přesahuje 100 % (n=53). Jak vyplývá z tabulky č. 9, pracovníci sociálně-právní ochrany dětí nejčastěji spolupracují se školními zařízeními, tuto možnost označilo 44 respondentů (83 %). S okresními soudy spolupracuje 38 respondentů (71,7 %), 34 respondentů, tj. 64 %, spolupracuje se zdravotnickými zařízeními, 31 respondentů (58,4 %) spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami. Spolupráci se speciálně výchovnými zařízeními označilo 29 respondentů (54,7 %). Nejmenší skupina respondentů – 9, což je 17 % – spolupracuje se samosprávou.

Ze získaných údajů vyplývá, že se pracovníci při ukládání opatření setkávají s vážnými nedostatky ve výchově, na které je nutné reagovat prostřednictvím výchovně vzdělávací péče.

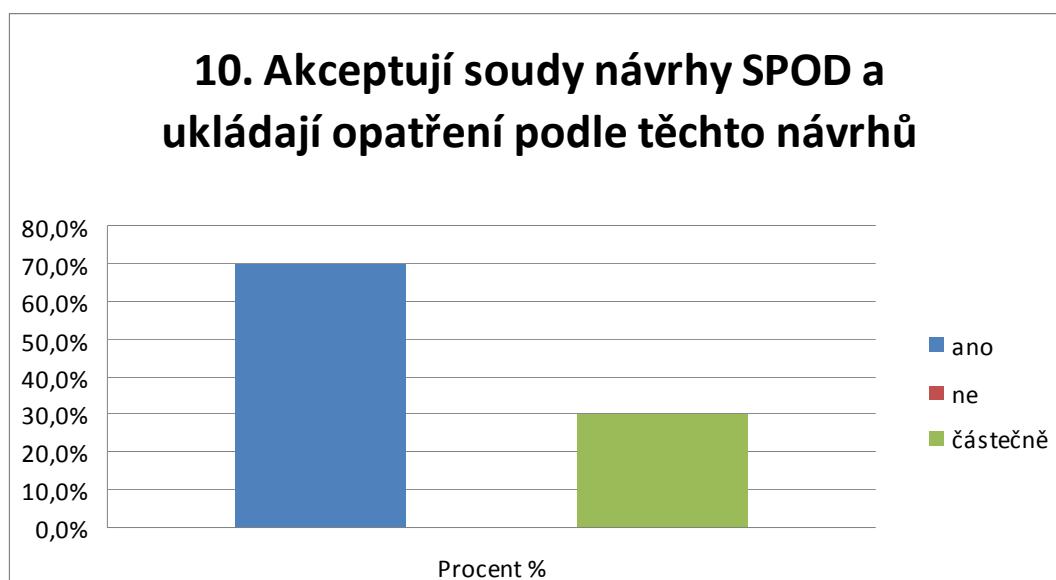
Otázka č. 10 – Akceptují soudy návrhy orgány SPOD a ukládají opatření podle těchto návrhů?

Tabulka č. 10

10. Akceptují soudy návrhy orgánu SPOD a ukládají opatření podle těchto návrhů?		
Akceptace návrhu	Počet	Procent %
ano	37	69,8%
ne	0	0,0%
částečně	16	30,2%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 5

Zpracovala: autorka

Podle 37 respondentů, což je 69,8 %, okresní soudy návrhy orgánu sociálně-právní ochrany dětí plně akceptují a v návrhu uložené opatření uloží. 16 respondentů (30,2 %) uvádí, že soudy jejich návrhy akceptují pouze částečně. Žádný respondent neuvedl, že by soudy jejich návrhy neakceptovaly, a tudíž by řízení o uložení opatření byla zastavena.

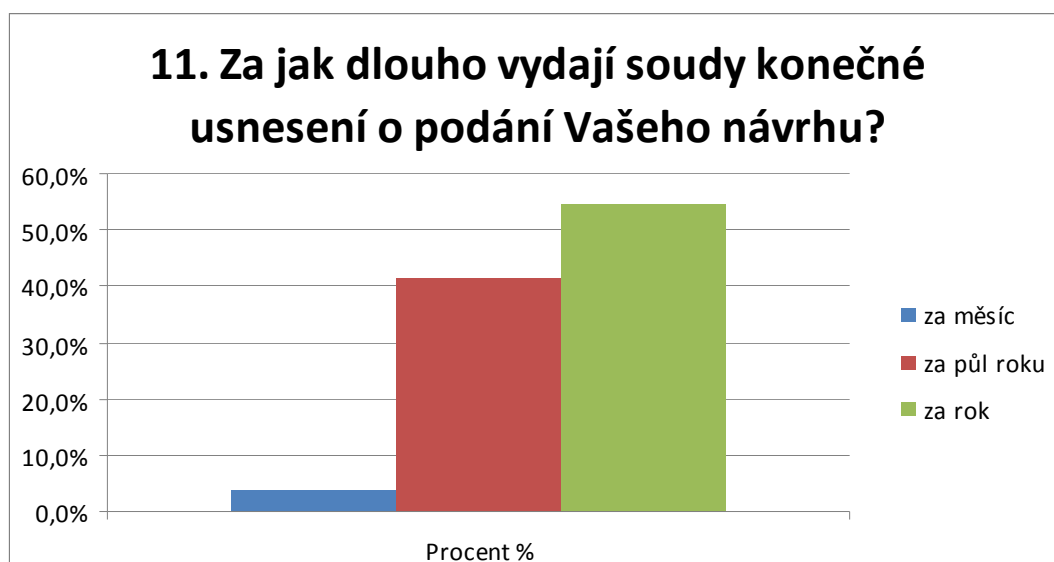
Otázka č. 11 – Za jak dlouho vydají soudy konečné usnesení od podání Vašeho návrhu?

Tabulka č. 11

11. Za jak dlouho vydají soudy konečné usnesení od podání Vašeho návrhu?		
Doba usnesení	Počet	Procent %
za měsíc	2	3,8%
za půl roku	22	41,5%
za rok	29	54,7%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 6

Zpracovala: autorka

Z tabulky č. 11 a grafu č. 6 vyplývá, že 29 respondentů, což je 54,7 % uvedlo, že soudy vydávají konečné usnesení za rok od podání návrhu na uložení opatření. 22 respondentů (41,5 %) uvádí, že jim soudy vydávají konečná usnesení během půl roku a jenom 2 respondenti (3,8 %) uvádí, že jim soudy vydávají konečné usnesení do jednoho měsíce.

Při zpracování této otázky jsme zjistili, že pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí pod danou otázkou uváděli, že případ od případu je samozřejmě jiný. Okresní soudy vydávají nejdříve usnesení o zahájení řízení, to se zpravidla děje

do jednoho měsíce od podání návrhu na uložení opatření. Závěrečná usnesení okresní soudy vydávají během půl roku až roku, ale některé okresní soudy mají i delší dobu, než vydají konečné rozhodnutí. To, že soudy vydávají konečné rozhodnutí za rok, nebo i za delší dobu, je v současné době zřejmě způsobeno velkou přetížeností soudů a možná je to i způsobeno nedostatkem soudců na jednotlivých okresních soudech.

Otázka č. 12 – Co považujete za největší překážku při vykonávání SPOD?

Tabulka č. 12

12. Co považujete za největší překážku při vykonávání SPOD?		
Překážka	n	Procent %
vysoké administrativní zatížení	37	69,8%
nedostatečná legislativa	16	30,2%
materiální a technické vybavení na pracovišti	1	1,8%
nedostatečné personální zabezpečení	23	43,4%

Zpracovala: autorka

Respondenti uvedli více možností, jejich součet přesahuje 100 %. Za největší překážku při vykonávání sociálně-právní ochrany dětí považuje 37 respondentů, tj. 69,8 %, vysoké administrativní zatížení, které jich připravuje o čas, který by mohli věnovat práci s problémovými dětmi nebo rodinou. Druhou největší překážkou je nedostatečné personální zabezpečení, to uvedlo 23 respondentů (43,4 %). 16 respondentů (30,2 %) označilo jako překážku nedostatečnou legislativu a 1 respondent (1,8 %) označil za překážku při vykonávání SPOD materiální a technické vybavení na pracovišti.

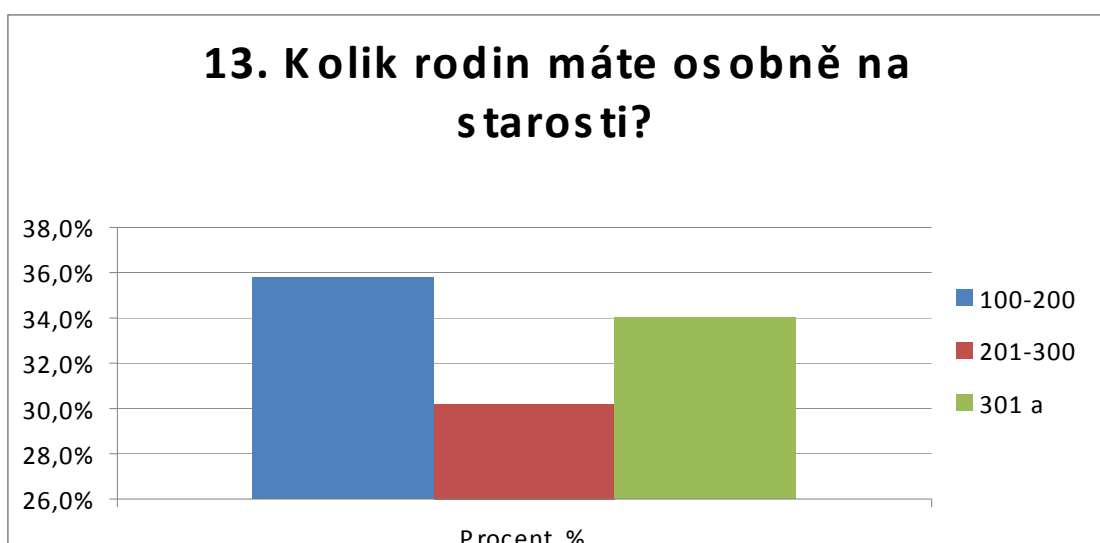
Otázka č. 13 – Kolik rodin máte osobně na starosti?

Tabulka č. 13

13. Kolik rodin máte osobně na starosti?		
Počet rodin	Počet	Procent %
100-200	19	35,8%
201-300	16	30,2%
301 a více	18	34,0%
Celkem	53	100,0%

Zpracovala: autorka

Graf č. 7

Zpracovala: autorka

Z tabulky č. 13 a grafu č. 7 vyplývá, že nejpočetnější skupinu tvoří pracovníci, kteří mají na starosti 100 – 200 rodin, to uvedlo 19 respondentů (35,8 %), 18 respondentů (34 %) uvedlo počet rodin v rozsahu 301 a více a 16 respondentů (30,2 %) uvedlo počet rodin v rozsahu 201 – 300.

Vysoký počet klientů na jednoho pracovníka je z těchto údajů zjevný. Je tedy zřejmé, že pracovníkům není umožněno vykonávat přímo sociálně-výchovnou práci s klienty. Proto by na sociálně-právní ochraně dětí mělo pracovat více pracovníků.

Otázka č. 14 – Vaše pracoviště?

U této otázky nemůžeme uvést údaje, protože respondenti (pracovníci sociálně-právní ochrany dětí) poukazovali na to, že se u této otázky nejedná o zachování anonymity.

Touto otázkou jsme chtěli především zjistit, u kterých okresních soudů je vydáváno konečné usnesení o uložení opatření do měsíce, kde do půl roku, a které okresní soudy vydávají konečná rozhodnutí o uložení opatření do roku nebo i za delší dobu.

5.3 Závěry a doporučení pro praxi

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda jsou pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí známy znaky kritéria „zájem a blaho dítěte“ a znaky kritéria „řádná výchova dítěte“. Dále jsme zjišťovali, za jakou dobu okresní soudy vydávají konečná rozhodnutí o uložení opatření na základě podaného návrhu. Dále jsme naši pozornost zaměřili na rozdělení pracovních pozic na orgánech sociálně-právní ochrany dětí a co považují za největší překážku ve své činnosti.

V hypotéze č. 1 jsme se ptali na to, zda jsou pracovníkům sociálně-právní ochrany dětí známy znaky kritéria „zájem a blaho dítěte“ a znaky kritéria „řádná výchova dítěte“. **Tato hypotéza byla potvrzena**, a to na základě otázek č. 5 a č. 6, kde většina respondentů u otázky č. 5 uvedla, že za znak tohoto kritéria považují dostatek podnětů, citů, stabilní rodinné prostředí, to uvedlo 37 respondentů (69,8 %). U znaků kritéria „řádná výchova dítěte“ nejvíce respondenti – 49 (92,5 %) uváděli, že se jedná především o to, jaká je povaha vztahů k rodičům, k sourozencům a dalším příbuzným.

V hypotéze č. 2 jsme se ptali na to, zda vydávají soudy konečná usnesení o výchovném opatření od podání návrhu orgánem sociálně-právní ochrany dětí do půl roku. **Tato hypotéza byla vyvrácena**, a to otázkou č. 11, kdy 29 respondentů, což je 54,7 %, uvedlo, že soudy vydávají konečná usnesení o výchovném opatření od podání návrhu za rok. Jenom 22 respondentů (41,5 %) uvedlo, že jim soudy vydávají konečná usnesení o uložení výchovného opatření do půl roku od podání návrhu.

V hypotéze č. 3 jsme se ptali na to, zda je administrativní zatížení pracovníků největší překážkou při vykonávání sociálně-právní ochrany dětí. **Tato hypotéza byla potvrzena**, a to otázkou č. 12, ve které to uvedlo i 37 pracovníků, tj. 69,8 %. Podstata práce pracovníků sociálně-právní ochrany dětí by měla spočívat v poskytování pomoci dětem nebo osobám, které se nachází v těžkých krizových situacích, ve fyzickém či psychickém ohrožení. Podle našeho názoru by měla tato činnost tvořit aspoň dvě třetiny pracovního času. Jakákoliv poskytnutá pomoc, uložení opatření podléhá zdlouhavé dokumentaci a tvoří značnou část práce pracovníka sociálně-právní ochrany dětí. Pracovníci by měli mít více času pro terénní šetření v rodinách a měli by být méně zatěžováni administrativou.

Závěrem bychom chtěli poukázat na to, že pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí znají při ukládání výchovných opatření v systému SPOD znaky jednotlivých kritérií, ale že jsou velmi zaneprázdněni velkou administrativní činností, která je velmi zatěžuje. Dále mají jednotliví pracovníci na starosti velký počet problémových rodin, se kterými musí pracovat, a právě kvůli administrativnímu zatížení nejsou schopni se jim více věnovat.

Závěr

Rodina čelí v současné době velkému vlivu různých faktorů, které ji ohrožují. Tyto vlivy působí na všechny členy rodiny, ale nejvíce se dotýkají dětí. Státní správa ve spolupráci se samosprávou a nestátními subjekty zabezpečuje přiměřenou pomoc v případě selhání základních funkcí rodiny, nebo při ohrožení psychického, sociálního a fyzického vývoje jejich členů, především dětí. Pomoc těmto dětem, rodinám nebo jejím jednotlivým členům poskytují především pracovníci sociálně-právní ochrany dětí.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda jsou pracovníkům známy znaky kritéria „zájem a blaho dítěte“ a znaky kritéria „řádá výchova dítěte“, zda k nim přihlížejí při ukládání výchovných opatření v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí.

Diplomová práce je zaměřena na systém sociálně-právní ochrany dětí, na to, jaká jsou ukládána výchovná opatření v rámci tohoto systému. Dále jsme se zaměřili na posouzení životní situace dítěte. V rámci provedeného dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, jsme došli k závěru, že každý pracovník systému SPOD má povědomí o tom, jaké jsou znaky jednotlivých kritérií, která jsou důležitá pro zdárný vývoj dítěte. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí mají na starosti velké množství rodin, a že jejich činnost a pomoc by mohla být lepší, nebýt velkého administrativního zatížení, které je s touto agendou spojeno.

V současné době dochází k transformaci systému práce s ohroženými dětmi, především došlo ke schválení „Národní strategie ochrany práv dětí - Právo na dětství“, která má zabezpečit, aby se dítě účastnilo na rozhodovacích procesech o své osobě, má dále odstranit diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem, má zajistit právo na rodinnou péči a zajistit kvality života pro děti a rodiny.

Resumé

Diplomová práce na téma „Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi“ se skládá z pěti kapitol.

První kapitola charakterizuje práva dítěte a je zaměřena na práva dítěte, která vyplývají z Úmluvy o právech dítěte.

Druhá kapitola je zaměřena na sociálně-právní ochranu dětí, na systém sociálně-právní ochrany dětí, které orgány zajišťují výkon SPOD. Dále je tato kapitola věnována zásadám sociálně-právní ochrany dětí, a komu je vlastně určena tato ochrana.

Třetí kapitola je věnována opatřením v systému SPOD. Jedná se o výchovná opatření, mezi která patří napomenutí, dohled, uložení omezení. Dále se jedná o opatření na ochranu dětí, kam patří náhradní rodinná výchova a ústavní výchova a ochranná výchova. Dále je v ní stručně popsána transformace systému o ohrožené děti.

Čtvrtá kapitola je věnována kritériím na ukládání opatření v rámci systému SPOD. Je zaměřena na posouzení životní situace dítěte u nás a v zahraničí, a dále je zaměřena na jednotlivá kritéria, mezi která patří „zájem a blaho dítěte“ a „řádná výchova dítěte“.

Na tyto čtyři teoretické kapitoly navazuje pátá, empirická, část, ve které jsou popsány výsledky dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na pracovníky systému SPOD.

Anotace

Diplomová práce na téma „Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi“ je zaměřena na práva dítěte, na posuzování životní situace dítěte, a na to, podle jakých kritérií je tato situace posuzována. Práce je dále zaměřena na systém sociálně-právní ochrany dětí, komu je tento systém určen. Přibližuje výchovná opatření na ochranu dětí, náhradní rodinnou péči, ústavní výchovu a ochranou výchovu. Součástí diplomové práce je i dotazníkové šetření, které bylo zaměřeno na povědomí pracovníků sociálně-právní ochrany dětí o znacích jednotlivých kritériích, podle kterých jsou ukládána opatření v rámci systému SPOD.

Klíčová slova

Práva dítěte, sociálně-právní ochrana dětí, napomenutí, dohled, životní situace dítěte, zájem dítěte, blaho dítěte, řádná výchova, rodičovská zodpovědnost.

Annotation

This thesis on the theme of "Practical possibilities for social and legal protection of children" is focused on children's laws, on judging the child's living situation and on what criteria is this situation assessed. The thesis is also focused on social and legal system of children's protection, to whom is the system intended. It shows educational arrangements for children's protection, foster care, institutional education and correctional education. A part of the thesis is a survey which was aimed at the knowledge of social and legal children's protection staff about of individual criteria features according to which the arrangements in the system of SPOD are assigned.

Key words

Child's laws, social and legal protection of children, reproof, supervision, child's living situation, child's welfare, proper education, parental responsibility

Seznam literatury a pramenů

Tištěné zákony

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
3. Úmluva o právech dítěte, české znění publikováno sdělením č. 104/1991 Sb.
4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Literatura

9. **Bakošová, Z.**, *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, 3. vyd., Bratislava, Univerzita Komenského, 2008, 251 s., ISBN 978-80-969944-0-3
10. **David, R.**, *Práva dítěte, Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1.vyd. Olomouc: Olomouc, 1999, 175 s., ISBN 80-7182-076-8
11. **Dunovský, J. a kol.**, *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás i ve světě*, 1.vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-1201-6
12. **Gavora, J.**, *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001, 236 s., ISBN 80-223-1628-8
13. **Helus, Z.**, *Sociální psychologie pro pedagogy*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, 280 s., ISBN 978-80-247-1168-3
14. **Hendl, J.**, *Kvalitativní výzkum: základy metody a aplikace*. 1.vyd., Praha: Portál, 2005, 407 s., ISBN 80-7367-040-2
15. **Hrušáková, M., Králíčková, Z.** *České rodinné právo*. 3. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 400, ISBN – 80-7239-192-5

16. **Hrušáková, M.**, *Dítě, rodina, stát (Úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993, str. 160, ISBN – 80-210-0694-3
17. **Jedlička, R. a kol.**, *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004, 478 s., ISBN 80-7312-038-0
18. **Jílek, D. a kol.**, *Studie o právech dítěte*, 1.vyd., Brno-Boskovice: Česko-britská o.p.s., 2011, ISBN 978-80-260-0377-9
19. **Kovařík, J. a kol.**, *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2001, 222 s., ISBN 80-7040-531-7
20. **Kovařík, J. a kol.** *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2004, 167 s., ISBN 80-7178-957-7
21. **Kovařík, J.**, *Posuzování potřeb ohroženého dítěte*. In Matoušek, O., *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd.Praha: Portál s.r.o., 2003, 384 s., ISBN 80-7178-548-2
22. **Kraus, B., Poláčková, V. a kol.**, *Člověk-prostředí-výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s., ISBN 80-7315-004-2
23. **Krausová, L., Novotná, V.** *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1.vyd. Praha: ASPI a.s., 2006, 228 s., ISBN 80-7357-214
24. **Matějček, Z.**, *Co děti nejvíce potřebují*. 2. vyd. Praha: Portál s.r.o., 1995, 108 s., ISBN 80-7178-058-8
25. **Matějček, Z. a kol.** *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 1999, 184 s., ISBN 80-7178-304-8
26. **Matějček, Z.** *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s., ISBN 80-85282-83-6
27. **Matějček, Z. a kol.** *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál,s.r.o., 2002, 152 s., ISBN 80-7178-637-3
28. **Matoušek, O. a kol.**, *Metody a řízení sociální práce*, 1.vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003, 384 s., ISBN 80-7178-548-2
29. **Matoušek, O.**, *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2003, 288 s., ISBN 80-7178-549-0
30. **Matoušek, O.**, *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 351 s., ISBN 80-7367-002-X
31. **Matoušek, O.**, *Ústavní péče*. 2. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 159 s., ISBN 80-85850-76-1

32. **Možný, I.**, *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s., ISBN 80-86429-58-X
33. **Možný, I.**, *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 251 s., ISBN 80-85850-75-3
34. **Mühlpachr, P. a kol.**, *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011
35. **Navrátil, P.**, *Posouzení životní situace: úvod do problematiky*. In Sociální práce/Sociálna práca, ročník 2007
36. **Rozsypalová, M. a kol.**, *Psychologie a pedagogika I pro střední zdravotnické školy*. 1.vyd. Praha: Informatorium, spol. s.ro., 2003, 186 s., ISBN 80-7333-014-8
37. **Saladin-Grizivatz, C.**, *Rodičovská autorita*. 1. vyd., Praha: Portál, s.r.o., 2002, 98 s., ISBN 80-7178-676-4
38. **Škoviera, A.** *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007, 144 s., ISBN 978-80-7367-318-5
39. **Špeciánová, Š.**, *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80-86131-44-0
40. **Veselá, R. a kol.**, *Rodina a rodinné právo – historie, současnost a perspektivy*, 1.vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, 262 s., ISBN 80-86432-48-3
41. **Vlašicová, S.**, *Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*. Bakalářská práce. Brno, Institut mezioborových studií, 2010
42. **Vrtbovská, P.** *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: Natama, 2005, 75 s.

Časopisy

43. Práce a sociální politika, měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, ročník 2009, 2012, ISSN 0049-0962
44. Průvodce pro náhradní rodinnou péči, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009
45. Sociální práce/Sociálna práca. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ročník 2007, ISSN 1213-6204

Jiné informační zdroje

46. http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html
47. <http://www.mpsv.cz/cs/7297>
48. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>
49. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>
50. <http://www.stridavka.cz/syndrom-jako-psychie-tyrani-ditete.html>

Seznam příloh

Příloha č.1 - Dotazník

Příloha č. 1

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou oboru Sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a Institutu mezioborových studií v Brně. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který Vám předkládám. Dotazník je anonymní a bude sloužit pouze pro účely diplomové práce na téma: „Možnosti sociálně-právní ochrany dětí v praxi“. V dotazníku, prosím, označte, popř. doplňte hůlkovým písmem vhodnou alternativu (v případě potřeby označte více možností).

Za Vaši ochotu a spolupráci při vyplnění dotazníku předem děkuji.

Bc. Sylva Vlašicová

1. Vaše pohlaví

- muž
- žena

2. Vaše dosažené vzdělání

- středoškolské
- vysokoškolské – Bc.
- vysokoškolské – Mgr.
- vysokoškolské – Ing. a jiné

3. Jak dlouho pracujete v oblasti sociálně-právní ochrany dětí ?

- 0 – 5 let
- 5 – 10 let
- 10 – 15 let
- 15 a více

4. Vaše pracovní pozice je:

- sociální pracovník v oddělení SPOD
- sociální pracovník v agendě náhradní rodinná péče
- kumulovaná funkce terénního sociálního pracovníka včetně agendy náhradní rodinné péče
- jiná funkce

.....

5. Jaké znaky podle Vás obsahuje kritérium „blaho dítěte“?

.....
.....

6. Které znaky kritéria „zájem dítěte“ upřednostňujete při rozhodování o uložení opatření v systému SPOD?

- struktura domácnosti, povaha vztahů k rodičům, sourozencům a další příbuzným
- přizpůsobení bydlení a vybavení domácnosti
- zaměstnání rodičů – zda mají zaměstnání
- jaké příjmy má rodina
- zda má rodina možnost návštěvy kulturních , sportovních středisek, školy, školky

7. Které znaky kritéria „ řádná výchova dítěte“ sledujete při rozhodování o uložení výchovného opatření?

.....
.....

8. Která výchovná opatření ve smyslu zákona o SPOD využíváte nejčastěji?

.....
.....

9. Které z uvedených subjektů zapojujete do výkonu patření?

- okresní soud
- samosprávu
- školní zařízení
- zdravotnická zařízení – lékaře
- speciálně-výchovná zařízení
- pedagogicko-psychologické poradny

10. Akceptují soudy návrhy orgánu SPOD a ukládají opatření podle těchto návrhů?

- ano
- ne
- částečně

11. Za jak dlouho vydají soudy konečná usnesení od podání Vašeho návrhu?

- za měsíc
- za půl roku
- za rok

12. Co považujete za největší překážku při vykonávání sociálně-právní ochrany dětí?

- vysoké administrativní zatížení
- nedostatečná legislativa
- materiální a technické vybavení na pracovišti
- nedostatečné personální zabezpečení

13. Kolik rodin máte osobně na starosti?

- 100 – 200
- 201 – 300
- 301 a více

14. Vaše pracoviště?

- Městský úřad v .....